

Лезги газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чӀал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

N 37 (10994) хемис 16 – сентябрь, 2021 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Кар алай месӀлаяр

Дагъустан Республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликован регъбервилек кваз регион идара ийидай центради дуьздак акъуднавай ва чарасуз гъялна кӀанзавай месӀлайрин гъакъиндай веревирдер авуна. Идан гъакъиндай “Лезги газетдиз” РД-дин Къилин пресс-къуллугъди хабар гана.

“Инцидент - менеджмент” центрадиз атай арзайри, тавакьюри къалурзава хьи, регион идара ийидай центради (ЦУР) хъсандиз кӀвалахзава. Къуд вацра аниз атай арзайрин къадак пуд сеферда (3,6 агъзур) артух хъана.

“Гележегда гъукуматдин векилри идара ийидай муниципальный центрайрал мукъвал-мукъвал кыл чӀугвада. Агъалийрик секинсувал кутазвай месӀлайрикай чкадин самоуправленидин органар гъамиша хабардар туш. Чи умуми кар алай везифа агъалийрихъ галаз дуьзгун рафтарвилер авун, абурун дердияр чирун я. ГьикӀ лагъайтӀа, инсанри чавай къабулзавай серенжемрин гъакъикъи нетижаяр гуьзетзава”, - лагъана Сергей Меликова.

Гъа виликдай хъиз, социальный сетрикай менфят къачуна, арзаяр, чарар хъизвайбурук хъвадай виниз тир еридин целди, датӀана электроэнергиядалди таъминарунин, зирзбил вахтунда чкайрилай тухунин, рекъер туькӀурунин ва ремонтунин месӀлайри секинсувал кутазва. ГъакӀни образованидин идараяр авай гъалдални, иллаки чи хуьрера, агъалияр рази туш.

ЦУР-диз къвезвай арзайри къалурзавайвал, вири чкайра къабулзавай къарарар, теклифар, тапшургуьгар герек тирвал кьилиз акъудзавач. Хиве кунвай крар таммарун патал алава ресурсарни ишлемишна кӀанда.

ЦУР-ди алай йисан 12-августилай 13-сентябрдалди дуьздак акъуднавай месӀлаяр гъялзавай гъалдикай управле-

нидин руководитель Султан Абдуралимова лагъана. Ада къейдна хьи, къвед лагъай кварталдин кӀвалахдин нетижайрай Россиядин идара ийидай управленийрин центрайрин рейтинг туькӀурнава. Адан нетижайрай аквазвайвал, алай йисан сад лагъай кварталда 80-чкадал алай чи республикади къвед лагъай кварталда 65-чка кьуна. Абдуралимова мадни лагъайвал, ЦУР-дин векилар мукъвал-мукъвал муниципалитетриз физва, общественностдин ва муниципальный тешкилатрин администрацийрин векилрихъ галаз агъалийрик секинсувал кутазвай месӀлаяр чирзава ва абур гъялдай рекъер жагъурзава.

Малумарайвал, 12-августдилай 10-сентябрдалди РД-дин ЦУР-ди агъалийрилай атанвай 2,8 агъзур арза гъялна. Гзафни-гзаф арзаяр Махачкъала, Каспийск ва Дербент шегъеррин агъалийрилай атана.

РД-дин Кыл Сергей Меликован теклифдалди, республикадин районрин ва шегъеррин вири администрацияра МЦУ-яр кардик кутунва. Абурун кӀвалахдин менфятлувиликкай РД-дин рекъемар вилик тухудай министр Тамирлан Буганова ихтилатна. Адани тестикъарайвал, социальный сетрай арзаяр ийизвай ксар гзафни-гзаф Махачкъалада, Каспийскда, Буйнаксда, Дербентда, Хасавюртда, Избербашда ава.

Кар алай месӀла гъялдайла, региондин регъберди, Лак, Чарода, Къизилюрт районриз ва Къизилюрт шегъердиз финихъ галаз алакӀалу яз, гъукумдин органрин руководительриз са жерге тапшургуьгар гана. Идахъ галаз алакӀалу яз, яшайишдин кар алай объекттар ремонтунин, эцигунин ва ишлемишиз вахкунин, абур герек къадак материалралди, тадарақралди таъминарунин ва хуьрун майишатдин чилер менфятлудакӀа ишлемишунин, мелиорациядин, региондин промышленный карханайриз кумек гунин месӀлаяр кудна.

Сергей Меликов электроэнергиядалди ва газдалди таъминарунинхъ галаз алакӀалу, республикадин дагълух районрин агъалияр наразивилел гъизвай месӀлайрал кьилди акъвазна. Ада къейд авурвал, республикадин электросетрин майишат къайдадиз гъун ва адав дуьздакӀа кӀвалахиз тун патал электросетар инвентаризация авуна кӀанзава. И кар вири муниципалитетри кьилиз акъудун чарасуз я. Гъайиф хьи, хейлин администрацийри и месӀла гъилляй веьенва. Сергей Меликова рикел хкайвал, и серенжемар таммарунин пулар ахъайнавай. Гила контролдинни финансин управлениди а пулар гьикӀ ишлемишнаватӀа ахтармишда.

Республикадин хуьрер газдалди таъминарун патал план - график туькӀурнава ва адан бинедаллаз гъилевай йисуз 26 агъзур кӀвализ газдин линияр тухуда. Къведай йисуз и рекъем 51 агъзурдаз барабар жеда.

Мярекатдал къейд авурвал, республикадин вири районар ва шегъерра, и месӀладиз талукъ яз, арзаяр кӀватӀнавач. Региондин руководителди муниципалитетрин кьилерал и кӀвалахдик йигинвал кутун ва герек материалар талукъ тир идарадиз агакӀарун тапшурмишна.

Сергей Меликова гъакӀни рикел хкана хьи, “Газпромдин” инвестицийрин гьисабдай алай вахтунда Дагъустандани квалер, хуьрер газдалди таъминарунин программа кьилиз акъудзава. Проектдинни ахтармишунин кӀвалахар 2022-йисуз кутьягъ жезва. Яни къалурнавай вахтуналди республикадин вири районриз газдин линияр тухудай проект туькӀурна кутьягъун лазим я. Эгер муниципальный тешкилатри чпин вилик эцигнавай везифаяр кьилиз акъуд тавуртӀа, хейлин хуьрер газ агакӀ тавуна амукъда. Региондин Къили гъакӀ муниципалитетрин руководителриз школяр ремонтунин программидики вилегъдиз экечӀунин буйругъ гана.

Нумрадай кӀела:

ИРС

Дуьньядив барабар хазина

Низами хътин зурба ирсинин сагъибар са халкъдин, я тахъайтӀа, са уьлкведин-бур жезвайди туш. Абурукай вири халкъарин ирсдарар, вирибуруз сад хъиз, руьгъдин ишигъ пайзавай гъетер жезва. Низами са тажикризни иранлуьриз ваь, фарс, араб, туьрк чӀаларал, гъакӀ маса чӀаларал рахазвайбурузни, чпин классик хъиз, истеклуя, кӀелзава, гъейранвалзава адан ирсинал.

► 5

ЮБИЛЕЙ

“Мавелдин” - 30 йис

Эхиримжи йисара республикада милли чӀаларал кхъизвай авторар пара четинвилера гъатзавайди садазни сир яз амач. Милли литература яваш-яваш кватдай чкадал къвезва. Гъа и четинвилер фикирда кьуна, “Мавел” издательстводи лезги чӀалал яратмишзавай инсанрин гъил къазва, абуроз алакӀдай галайвилер, къезилвилер ийизва.

► 6

ЭКОНОМИКА

Эцигунриз къимет гана

Ахъегъ районда “Хуьрун мулкар комплекснидаказ вилик тухун” программдин сергъятра аваз, спортдин комплексдилай гъейри, кӀелдай 120 чка авай, къве гъавадикай ибарат мектеб ва 60 чка авай аяларин бахчани эцигзава.

► 7

ОБРАЗОВАНИЕ

Вири крарин бине

Мергъяматлувилун “Просвещение” фондунин президент Магъмуд Абдулкеримован гафаралди, “Люминари” “экуьнин чешме” лагъай чӀал я. Чи мурад неинки чпихъ гъар жуьре рекъерай савадлувал авай инсанар тербияламышун, гъакӀ аялар элкъурна кьунвай дуьнья чириз ва ам хъсанариз вердишарун я.

► 8

УЬМУЬР

Дуствал бинедаваз

Куьч хъайи сифте кьилляй дагъвийрал гзаф четинвилер ацалтна. Арандин шартӀарихъ, гъавадихъ, зегъемвилехъ галаз вердиш тушир. Чилин къазмайра яшамиш жезвайбуруз чӀаяр къвез гатӀунна. Дяведин йисара кашакӀдини хейлин инсанар рагъметдиз фена... Дагъвийри дурум гана, четинвилерай гъил-гъиле кьуна экъечӀна. Рутул райондин Агъа КӀатӀрухай куьч хъайи агъалийри сифте колхоз арадал гъана.

► 9

ХАБАРАР

“Леки” - пагъливанрин макан

Заз чир хъайивал, тренервилун рекъай вад йисан тежриба хъанвай пешекардин регъбервилек кваз спортдал машгъул жезвай хейлин жегъилрихъ хъсан агалкьунар хъанва, жезва. “Леки” сифте нубатда лезгийрин спортдин макан я.

► 12

Ватандин итижар хуыз...

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Алатай гяфтеда "Дагъустан" РИА-да республикадин СМИ-рин векилар Россиядин посол Азим ЯРАГЪМЕДОВАХЪ галаз гуьрушмиш хъана. Ада вичин къуллугъ-дикай ва посолдин везифаяр къилиз акъудай уьлкведикай итижлу суьгьбет авуна.

- Эритрея гъевчи уьлкве я, - лагъана Азим Алаудиновича. - Адан халкъди 3,8 млн кас тешкилзава. Абурукай мусурманар-суннитар - 50, хашпараяр - 30, католиклар - 13, протестантар - 5 ва маса динриз къуллугъзавайбурни 2 процент я. Уьлкведин меркез Асмэра шегьер гуьлгъувай 2350 метрдин къакъанда дуьзен чкадал ала. Ана 712 агъзур агъали яшамаш жезва. Мадни чехи шегьеррик Кэрэн, Мэндэфэра, Барэнту ва портар Асэб, Массаяу акатзава.

Эритрея Африкадин виридалайни жегьил государство я. Шаз ада вичин 28 йис къейдна. Ам яваш-яваш къачел акъалтзава. Экономика вилик тухун патал еке къвалах тух-

вана къанзава. Россияди и уьлкведиз са бязи хилерай куьмек гузва. Алай вахтунда Эритреядин вишелей виниз жегьилри Россиядин везура къелзава. Россиядихъ галаз алишверишдин, экономикадин алакъаяр гегьеншарзава. Уьлкведин инсанар ачухбур, дуствал теклифдайбур, пехилвал течидайбур я. Абуру масадаз куьмекизни фида.

Россиядин посол яз, Квелей алакъай менфятлу, хъсан крар гьибур я лагъай суалдиз ада икI жаваб гана:

- Дипломатвилдин везифа хивез къачунвай ксарин къвалах тоннралди, метрийралди алцумиз жезвайди туш. Ада жуван Ватандин итижар хуьн патал гьар йикъан четин ва важиблу къвалах къилиз акъудзава. Гьелбетда, посолдин къвалахдин менфятлувал къалурзавай нетижарни ава. Имни, сифте нубатда, жуван государстводин къецепатан сиясат агалкъунралди тухудай, адан аслу туширвал, милли итижар, хатасузвал, мулкарин тамамвал, чара уьлкведиз акъатай ватандашрин ихтиярар, азадвилер хуь-

дай международный праводин ва дипломатиядин такъатралди таъминарун я. Идалди чна чун авай уьлкведихъ галаз къве государство патални хийирлу, менфятлу, ама-дагвилдин алакъаяр арадал гъуниз куьмекзава. Къе завай инанмишвилелди лугъуз жеда хьи, Россиядинни Эритреядин арада дуствилдин алакъаяр ава, абуру йисалай-суз гегьеншни жезва.

- Дагъустандиз Куь къуллугъ-дикай хийир авани?

- Эгер чи зурба уьлкведиз аватIа, Дагъустандизни ава. Яргъаз акъатнаватлани, за хайи республикада къиле физвай гьалариз дикъет гузва. Исъятда Сергей Меликова къиле тухузвай къвалахди гзаф инсанар, гъа гьисабдай яз зунни, шадарзава. Ада са гьихътин ятлани къефлеяр, тухумар патал ваъ, Дагъларин уьлкведин вири халкъар патал зегьмет члугъзава. Зунни республикадиз жува-лай алакъдай гьихътин хъайитлани куьмек гуз гъазур я.

Эхирдай малум хъайивал, чи ватангълиди Зимбабведа РФ-дин посолвиле къуллугъда.

ТухъкIуьр хъийизва

Мукъвара РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Батыр Эмеван регьбервилек кваз республикада «Хатасуз ва еридин рекъер» милли проект къилиз акъудунихъ галаз алакъалу месэляяр веревирдна.

Къиле тухузвай къвалахрикай гегьеншдиз республикадин транспортдин ва рекъерин майишатдин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Ширухан Гъажимурадова ихтилатна. Адан гафарай малум хъайивал, "Рекъерин хел" проекта къалурнавай мярекатар къилиз акъудун патал 2 миллиард-ни 469 миллион манат пул чара авуна. И такъатрикай 1 миллиард-ни 280 миллион манат Махачкъаладиз талукъ я. Къвалахар тамамарун патал проекта къейднавай 20 икърардикай 19-дал къулар члугънава. Вири мярекатар алай йисан эхирралди акъалтIарун лазим я.

Махачкъаладин мэр Салман Дадаева прогаммадин куьмек-

далди республикадин меркезда къиле тухузвай къвалахрикай суьгьбетна. Ада къейд авурвал, йисан эхирдалди Махачкъалада 96 куьчеда рекъер цийикIа тухъкIуьр хъувна акъалтIарда.

Совещанидин сергьятра аваз иштиракчиар "Зи Дагъустан - зи рекъер" проект къилиз акъудзавай гъа-

ларихъ галазни таниш хъана. Региондин и проектдиз, санлай къачурла, 1,4 млрд манат пул ахъайнава. Ш.Гъажимурадова хабар гайивал, адан сергьятра аваз 8 шегьрдани 41 районда къалахар къиле тухузва. 17 муниципалитетда 65 объектдал къвалахар тамамарна акъалтIарнава.

Цийи шартIара

И йикъара Сочида "Вся Россия-2021" лишандик кваз уьлкведин СМИ-рин чехи форум къиле фена. Ана Дагъустандин информациядин ва печатдин министр Умаросман Гъажиев къиле авай республикадин журналистрин дестедини иштиракна.

Форумдин сергьятра аваз 13-сентябрдиз, алай аямдин милли прессадин месэляриз талукъарна, "Милли меденият ва чIал хуьнин карда милли прессади къазвай чка" лишандик кваз элкъвей стол къиле фена. Ам Дагъустандин журналистрин Союздихъ галаз санал РД-дин информациядин ва печатдин министрстводи тешкилна.

Мярекатда иштираккай гзафбур эхиримжи йисара неинки са Дагъустанда, гъакIни уьлкведин амай регионрани газетрин, журналрин, иллаки хайи чIаларал акъатзавай изданийрин тиражар тIимил жезвайди къейдна. Иштиракчири и кардин вилик пад къунин, жегьилрин арада хайи чIалан, медениятдин кесер артухарунин, абуру милли ивирриз мадни мукъва авунин жигъетдай чпин фикрар лагъана.

Умаросман Гъажиеван гафаралди, милли чIаларал акъатзавай газетрин къадар тIимил хуьнин къилин себебрикай сад хайи чIалал пресса къелзавай инсанрин къадар тIимил хуьнихъ галаз алакъалу я. Чи йикъара гзафбур гегьеншдиз

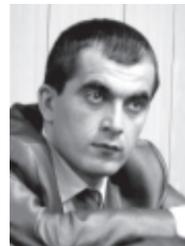
интернетдикай менфят къачузва. Ихътин шартIара печатдин пресса - къуллукъ, электронный изданийар вилик акатзава. Элкъвей столдин иштиракчири къелзавайбурун къадар артухарун патал хайи чIаларал акъатзавай изданийри интернетдани цийи шартIара гегьеншдиз къвалах тухвана къанзавайди къейдна.

Лагъана къанда, "Вся Россия-2021" форумдин сергьятра аваз РД-дин информациядин ва печатдин министр У.Гъажиеванни РФ-дин журналистрин Союздин председатель Владимир Соловьеван гуьруш къиле фена. Мумкинвилеикай менфят къачуна, республикадин министрстводин къили В.Соловьеваз Дагъустандин СМИ-рин мукъвара къиле фидай форумдиз теклифна.

Къилин редактордин гаф

Милли ирс хуьнин ниятралди

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Къенин юкъуз лезгийрихъ яшайишдин жуьреба-жуьре хилера къвалах къиле тухузвай жемиятдин цIудралди тешкилатар ава. Мисал яз, мергьяматлувилдин фондари, милли медениятдин автономийрин, ассоциацийрин, союзрин ва маса къватIалрин тIварар къаз жеда. Абуру чи хуьрерани районра, Дагъустандин ва Урусатдин жуьреба-жуьре шегьерра, гъатта къецепатан уьлквейрани кардик ква. Бязибур чпин къвалах халкъдин гегьенш къатариз малум жедай къайдада тешкилнава, бязибур авайдакай садазни хабар туш...

Махачкъалада, лезги халкъдин векилри къил кутуна, имам аш-Шафиидин тIварунихъ галай мискин (ам республикадин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министрстводин дараматдин къуллукъ гала) ахъайнавайдакай, ада къиле тухузвай къвалахдикай са шумудра "Лезги газетдиз" макъалаяр акъатнай. Гьеле мискиндин виликан имам, рагъметлу Тажидин гъажи Къазибеговал чан аламаз, и мискиндин патав медениятдинни марифатдин макан арадал гъуникай рахунар, ихтилатар хъанай. И месэла веревирд авун патал Махачкъалада са шумуд сеферда чи халкъдин векиларни къватI хъанай. Арадал гъиз къанзавай центрдин гъакъиндай чпин фикрар Дагъустандин милли сиясатдин ва динрин крарин рекъай министр Энрик Муслимова, генерал-майор Шамил Асланова, жемиятдин деятелар тир Гъасен Балатова, Шихсефи Сефиханова, Ставрополь шегьердин Думадин депутат Казбег Агъаларова, алим, Москвадин физико-технический университетдин муаллим Азим Нуьгъова, "Лезги газетдин" къилин редактор Мегъамед Ибрагъимова, журналист Руслан Къурбанова, архитектор Андрей Агъабалаева, карчиар тир Сиражудин Къазибегова, Жабир Азаева, Шагъпаз Асаханова, ФЛНКА-дин, "Леки" фондунин, Къилепатан Дагъустандин жегьилрин Союздин векилри, хейлин масабур лагъанай. Вирида центр арадал гъунин тереф хъанай, адан важибувал къейднай. Амма, жуьреба-жуьре себебар аваз, и месэла сакIани тамамдиз гъиле къаз жезвачир. Эхирни, халкъдин арада лугъудайвал, мурк юзана...

Алай йисан гатун эвел къилера чи халкъдин са десте векилар мад сеферда санал къватIна ва цийиз арадал гъизвай тешкилатдин сифтегъан уставдихъ галаз таниш хъана. Гуьрушдин вахтунда бязибур уставдик куктун хъувуна къани бязи теклифар гана, меслятар къалурна. Гъанал центрдин директордин везифаяр "Лезги газетдин" къилин редактор Мегъамед Ибрагъимова ихтибарнавайдакай малумарна. Алай вахтунда тешкилатдин устав гъазурна акъалтIарнава. Къе-пака ам Дагъустандин юстициядин министрствода регистрация ийидайвал я.

Къелзавайда суал гун мумкин я: и къадар тешкилатар аваз, цийида арадал гъунин игътияж авани? Ам амайбурулай къелди тафаватлу жеда? Гъахълу суалар я. Бубайрин мисалда лугъузвайвал, сад-къве цIам хаз регъят жеда, са шумуд цIамуникай ибарат кул хаз - четин. Чи халкъдин жемиятдин алава са тешкилат хъхъуникай зарар ваъ, гзаф хийир ава. Гъар са цийи затIунихъ, кардихъ, гьерекатдихъ вичин цийивилерни жеда. Ихтилат физвай центрдин къетIенвилерикай сад ам я хьи, ада гъа са вахтунда диндин, тарихдин, медениятдин, марифатдин жигъетдай къвалах тухуда. Адан тамам тIвар ихътинди я: "Алкъвадар Гъасанан тIварунихъ галай медениятдинни марифатдин центр" АНО. Чехи арифдардин тIварунихъ ягъун дуьшуьшдин кар туш. Малум тирвал, Гъасан эфендиди, чи халкъдин арада диндин, тарихдин, медениятдин, марифатдин жигъетдай къвалах тухуналди, вичин тIвар несилрин рикIера тунва.

Центрадихъ Махачкъалада хуси дарамат жеда. Алай вахтунда ам эцигунив эгечIунин месэляяр веревирдзава. Ана чи халкъдин тарихдизни медениятдин ирсиниз талукъ музей, ктабхана, спортдин, гуьрушар къиле тухудай, мугъманар къабулдай залар, лезги, араб, ингилис чIаларай тарсар тухудай кабинетар ва маса чкаяр жеда. Тешкилатди лезги районрани хуьрера, чи ватангълияр яшамаш жезвай шегьерра диндиз, хайи чIалаз, тарихдиз, медениятдиз талукъ мярекатар (конкурсар, олимпиадаяр, форумар, фестивалар, семинарар, мекераяр, выставкаяр, конференцияр, гуьрушар) тешкилда. Гележегда районра, шегьерра, къецепатан уьлквейрани центрдин филиалар ахъайдай, къвалахдин сергьятар мадни гегьеншардай ниятар ава. Гъа ихътинбур я и кар гъиле къунвайбурун къастар, мурадар, макъсадар.

Гьелбетда, инсанди вуч арадал гъиз хъайитлани, а карди вахт, зегьмет, къуватар, мумкинвилер истемешда. Сада лагъана са затIни арадал къведач. И дуьшуьшдани гъакI я. Къилинди, Аллагъдин куьмекдалди сад лагъай кам къачуна. Гуьгъуьнлай къачудай камарни берекат галайбур, регъятбур жедайдак умудар куьтазва.

Гъурметлу газет къелзавайбур! Цийиз арадал гъизвай тешкилатдин жигъетдай куь фикрарни чир хъанайтIа, къанзавай. Белки, куь арада теклифар гудайбур, меслятар къалурдайбур, и къвалахдик къуьн кутадайбур ава. Абуру квевай "Лезги газетдин" редакциядиз рекъе туртIа жеда.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 14-сентябрдиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун къадар 49 982-дав агакънавай. Эхиримжи юкъуз коронавирус акатай 130 кас дуьзддал акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 45 642 кас (эхиримжи юкъуз - 158) сагъар хъийиз алакънава. Санлай къачурла, республикада 2 803 573 кас ахтармишнава. 3028 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), къвалера ава. Дагъустанда коронавирусдик 2381 (эхиримжи юкъуз - 13) кас къена.

Сечкияр - 2021

Гасанов Джамаладин Набиевич

Гасанов Джамаладин Набиевич родился 5 августа 1964 года в многодетной семье рабочего в селе Леваши Левашинского района. Образование высшее. Женат. Имеет троих детей.

В 1981 году после окончания средней школы в городе Избербаше в возрасте 17 лет начал самостоятельную трудовую деятельность. В 1998 году завершил обучение в Ставропольской государственной сельскохозяйственной академии. В 2002 году окончил Белгородский университет потребительской кооперации, является выпускником Академии государственной службы при Президенте Российской Федерации. Успешно защитил кандидатскую диссертацию, кандидат политических наук.

В 1994 году был назначен помощником Председателя Правительства Ставропольского края, а с 1999 года работал советником постоянного представителя Президента России в Ставропольском крае.

С 2000 по 2004 годы являлся главным федеральным инспектором аппарата полномочного представителя Президента России в Южном Федеральном округе. В 2004 году был назначен начальником инспекции по контролю за неналоговыми доходами и источниками внутреннего финансирования Счётной палаты Российской Федерации.

С 2002 по 2007 годы являлся членом Регионального политсовета Ставропольского краевого отделения Партии "Единая Россия". В 2007 году был избран депутатом Ставропольской краевой Думы четвёртого созыва от Партии "Единая Россия".

В 2007 и 2011 годах избирался депутатом Государственной Думы пятого и шестого созывов от Ставропольского края и Ростовской области. В Комитете по собственности Государственной Думы занимал должность заместителя Председателя Комитета.

С 1996 года и по настоящее время возглавляет Культурный центр народов Дагестана им. М.Гусаева (дагестанская диаспора) в Ставропольском крае.

С 1 марта 2019 года возглавляет Постоянное представительство Республики Дагестан при Президенте Российской Федерации.

(Публикация кандидата в депутаты Госдумы РФ Д.Н.Гасанова размещена на бесплатной основе)

В ИЗБИРАТЕЛЬНОМ БЮЛЛЕТЕНЕ

НА ВЫБОРАХ ДЕПУТАТОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЫ

ЗА ДЕТЕЙ, ЗА ВНУКОВ, ЗА СЕБЯ И СТРАНУ!

(Публикация ПП "Российская партия пенсионеров за социальную справедливость" размещена на бесплатной основе)

СПРАВЕДЛИВАЯ РОССИЯ - ПАТРИОТЫ - ЗА ПРАВДУ за возвращение прежнего пенсионного возраста (55 лет для женщин и 60 лет для мужчин).

За бесплатное образование, доступную медицину и жильё, гарантированную занятость, право на пенсии. За преодоление нищеты и глубочайшего социального расслоения.

ГАРАНТИРОВАТЬ СОЦИАЛЬНУЮ ЗАЩИТУ КАЖДОМУ.

(Публикация СПП "Справедливая Россия - Патриоты - За Правду" размещена на бесплатной основе)

Альберт Абдурахманович Эседов

(Публикация кандидата в депутаты Госдумы РФ А.А.Эседова размещена на бесплатной основе)

К СССР - Сильной, Справедливой, Социалистической Родине!

Предвыборная программа Коммунистической партии Российской Федерации на выборах в Государственную думу ФС РФ VIII созыва

Мы воплотили в проекты законов нашу программу "Десять шагов к достойной жизни".

На выборах 2021 года вместе с союзниками и сторонниками мы предлагаем план мирного и демократичного возвращения власти и собственности народу. У коммунистов есть программа действий для обновлённого парламента и Правительства народного доверия. Прежде всего, мы решим ряд первоочередных задач.

Ради достижения этих задач мы осуществим свою программу "Десять шагов к власти народа".

Шаг 1: Народу - собственность. России - суверенную экономику.

Шаг 2: Индустриализация XXI века.

Шаг 3: Продовольственная безопасность.

Шаг 4: Финансы - инструмент развития.

Шаг 5: Честные налоги - справедливая жизнь.

Шаг 6: Обуздать тарифы и цены.

Шаг 7: Власть - в руки народа.

Шаг 8: Человек - центр политики государства.

Шаг 9: Сильная Россия - безопасная страна.

Шаг 10: Великому народу - великую культуру.

КПРФ - за сильную, справедливую, социалистическую Родину!

Власть - народу-труженику, народу-победителю!

России - достойную жизнь и великое будущее!

(Публикация ПП "КПРФ" размещена на бесплатной основе)

Гаджимурад Заирбекович Омаров

По одномандатному округу №12, куда входят горные районы Дагестана, а также города Буйнаксск и Хасавюрт, проводит встречи с избирателями известный дагестанский политик, настоящий патриот Дагестана Гаджимурад Омаров.

В Дагестане партия Справедливая Россия выдвигает в Государственную Думу одного из самых активных своих депутатов, члена Президиума Центрального совета партии, заместителя фракции СР.

Уважаемые дагестанцы! Призываем вас прийти на избирательные участки и проголосовать за нашего кандидата.

Когда другие в Думе молчали, практически забыли о жизни и делах своих избирателей, наш кандидат, даже будучи представлен в Государственной Думе другой республикой Российской Федерации, деятельно защищал интересы дагестанцев, отстаивал интересы своей родины, постоянно беспокоил правительство Дагестана, предлагая им участвовать в федеральных проектах, мотивировал предлагать заявки для привлечения финансирования в нацпроектах России. Гаджимурад Омаров один из тех, кто голосовал против пенсионной реформы.

В период хаоса в начале пандемии коронавируса, когда власть республики была парализована страхом, когда люди и врачи массово умирали в красных зонах, Гаджимурад Омаров создал национальный комитет гражданского спасения, собрав в него активных общественников, и оказал деятельную помощь своим землякам.

Кандидат Омаров Г.З. настоятельно просит своих сторонников самим, именно самим прийти на избирательные участки и проголосовать, потому что не затребованные бюллетени могут быть использованы для фальсификации результатов выборов.

Дорогие дагестанцы! Сделайте свой выбор, отдайте свой голос за достойного человека.

Мы знаем, что наш кандидат своим опытом и навыками парламентского реагирования, настоящим патриотизмом и любовью к родине будет одним из самых полезных депутатов от Дагестана.

(Публикация кандидата в депутаты Госдумы РФ Г.З.Омарова размещена на бесплатной основе)

15-сентябрь - Дагъустандин халкъарин садвилдин югъ

Садвал - чи рехъ, чи бахт...

Мердали ЖАЛИЛОВ

15-СЕНТЯБРЬ чи Дагъларин уьлкведин цийи тарихда Халкъарин садвилдин югъ яз гъатнава. Кар анал ала хьи, асирра санал алаз, дагъустанвийри вири четин имтигъанар санал алудайди я. Чпин садвал, уяхвал ва са жуьрединни къурхуйривайни гьибетривай чеб магълубиз тежерди гзаф сеферра субутна. Эхиримжи сеферда 22 йис вилик, чи республикадал бандинрин международный кьеретри гъужумайла, эвер тавур "мугъманар" дарбадагъ авуналди, дагъустанвийри чеб вужар ятла, чпиз гьихътин дин, культура, Ватандин къурулуш герек ятла, хъсандиз раижнай.

Гъилевай йисузни чи республикада "Лацу дурнайрин" суварин гуьгъуьнал алаз Халкъарин садвилдин югъни къейдзава. Сифте яз и сувар 10 йис вилик,

2011-йисан сентябрдиз, тухванай. Садвал хуьн патал жуьреба-жуьре имтигъанра, женгера, ялавра чпин чариллай гъил къачурбур рикел хкизва...

Чун члехи Россиядин къакъудиз тежер пай, санал, са хизанда аваз, барабарвилелди виликди еримшизавай, гележегдихъ инанмиш республикайрикай сад я.

Гъеле яргъал тир 1741-йисуз, къуватар санал къватна, Ирандин шагъ-чапхунчи Надиран къушунар кукваруналди, Дагъустандин халкъари садвилдин барадай эвез авачир хътин тежриба къватна. Адакай гилани, 280-йис алатайлани, чи халкъариз кумек жезва. Чун санал ала, инлай къулхъни ик! жеда!

Ихътин садвал мягъкемаруниз ва хуьниз чи халкъарин литературайрини къуллугъзавайдил шак алач. Шаиррин члал намуслу, гъейратлу вири инсанар фад гъавурда акъадайди я. И чина чна гъа кар субутзавай эсеррикай чапзава.

СтПал СУЛЕЙМАН,
Дагъустандин халкъдин шаир

* * *

Агакъна чахъ цемужуьд йисан
Ширин емиш багъ, Дагъустан.
Вич риклиз хуш пара хъсан.
Цуькведин яйлах, Дагъустан...

Чи арада ислягъвал тур,
Регъятвилдин план члугур,
Кесибарин вилерин нур,
Экв гудай чирагъ, Дагъустан...

Мад амач чаз мичи йифер,
Гъатнава чаз и хуш сефер.
Алатна а чулав цифер,
Акуна чаз рагъ, Дагъустан...

("Дагъустан" поэмадай)

Расул ГЪАМЗАТОВ,
Дагъустандин халкъдин шаирДагъустан
Республикадин
Гимн

Вацлар катзава дагъларай
гъуьлуьхъ,
Къушари лув гуз дагъларин
къилихъ,

Вун - зи чими къул,
Вун - зи къулай къеб,
Зи къин я михъи - хайи Дагъустан.

Ваз вафалувал эмир я риклин,
Зи уьмуьр, нефес, зи мани эркин.
Дуствилдин хизан - гъетер хъиз
къалин,
Чан зи гъевечи халкъ, чан зи халкъ
члехи!

Стхавал, намус, игитвал къетлен -
Гъа ихътинди я ви руьгъ, ви беден!
Хайи Дагъустан, Россия хайи -
Санал ала чун са рекъе даим!

Ваз вафалувал эмир я риклин,
Зи уьмуьр, нефес, зи мани эркин.
Дуствилдин хизан - гъетер хъиз
къалин,
Вун - зи гъевечи халкъ,
вун - зи халкъ члехи - Дагъустан!

Абдулла ДАГАНОВ,
Дагъустандин халкъдин шаир

Дагъдин булах

Зун булах я, дагъдин хурай
Экъечзавай царцлар алаз.
За алудда зегъем къурай,
Дадмишда зун шагъвар галаз.

Зи манди юкъуз чими
Серин гъида, ширин гъида.
Дагъви рушан квар я гиммиш,
Риклиз ашкъи дерин гъида.

Зун булах я, гатаз кклар,
Датлана зун жезбинава.

Галатай кас илифда зал,
Хъфида ам кефинаваз.

Авахъзава киф хъиз ипек,
Дагълар къакъан тазва къулхъ.
Агакъда зи мани зирек
Вацлув, гъуьлуьв мадни гужлу

Хуьруьг ТАГЪИР,
Дагъустандин халкъдин шаир

Ватан

Ви гуьрчегвал садахъни жеч,
Чан зи хайи диде Ватан,
Еке чуьллер галаз гегъенш
Мадни хъурай вун авадан.

Накъвар - къизил, къванер -
мермер,

Авач валай хъсан уьлкве,
Дагълар - якъут, тамар - гевгъер,
Азад я ви хизан, уьлкве.

Чи магъсулрин къакъан бегъер
Хкаж жезва чинар хъиз тик.
Царцлар гуз къвазнава чуьллер,
Гъар патахъди ахъайна цуьк.

Чи заводри, акъваз тийиз,
Югъди-йифди къвалахъзава,
Чандилайни хвена азиз,
Чна валди дамахъзава.

Юсуп ХАПЛАЕВ,
Дагъустандин халкъдин шаир

Самурдин къерехра

Шалбуз, Шагъ дагъ, баплахрик квай
живерин,
Къаравулар хъиз я Лезги чилерин.
Шагъвар къугъваз, шуьрбетар гваз
багъларин,

Лезет къачуз чанди, риклин
чагълари,
Эвичзава зун мермердин царай
тик,

Гуьзелвал и элкъвез риклин
гъарайдиз.

Къацу къилер цавал вили туьквена,
Чинар тарар нурламыш я куьквена.
И чинаррик несилри шад,
хуррам тир,

Къуват гузва уьмуьрдизни
илгъамдиз.
Машинралди къван дашмишиз,
мелер жез,
Муьгъвергандал, Крка цийи
къвалер жез...

Рекъин мугъман, гуж ганатла
рекъе ваз,
Чайханадиз илиф ина вижевай.

Туйнт чаяр хъваз спел чулав
лезгиди,
Истиканрал нур къугъвазва
вергидин.

Пичиниз худ гузва ацлай ашпазди,
Атир чклиз дулмадинни
бузбашдин.

Атлайди хъиз чил махарин гапурди,
Дереда къал тунва гурлу Самурди.
Ихътин къуват ракъур жеч

бадгъавая,
Ам чилерин мелгъемни я, дава я.

Азербайжан - лезги хуьрер сад
хъана,

Вацл муьтлуьгъиз, са мелева,
къватл хъана.

Зун Самурдин къилел, тарцин
сериндик

Ацукънава, пинийрин дад
ширин тир.

Инал суфра ачухнава дуствилдин,
Суьгъбет - сала ийиз риклин
хушвилев,

Яб гуз къвез-къвез къизгъин
жезвай рахунриз,

Хиял фена зи суьгъурдин
дугунриз.

Аквазва заз Самур ГЭС-рин
гурарик,

Ацурнава къуд пад гужлу нурари.
Муьккъер - мягъкем, цава къугъваз
чарчарар,

Къаналрал къвез ава цийи
устларар.

Муьгътежбуру женнет чпиз акунихъ
Элкъурзава чил багъларин
дугуниз.

Шалбуз, Шагъ дагъ, къилел даим
жив алай,

Килигзава дередиз шад къив алай.
Шагъвар михъи, гъевес михъи
багъишиз,

Дуствилдинни стхавилин алхишиз,
Къве къерех къве къацу шал хъиз
Самурдин,

Бахтлу кас я, шаксуз, инаг акурди...

Сулейман РАБАДАНОВ,
Дагъустандин халкъдин шаир

* * *

Тек дагъ чина
Къакъанди яз гъисабдач,
Патав маса
Дагълар такваз хъайитла.
Тек тарни гъак!
Гужлуди яз гъисабдач,
Патав маса
Тарар такваз хъайитла.
Тек шаирни
Устадди яз аквадач,
Эгер маса шаирар, къвез,
Къулав адан рахадач.

* * *

Ингъе чка за багъ кутур, хуррам тир.
Аял йисар фейиди я зи гъа ина.
Ини цуьквер гана гъикъван

тларам тир,
Гила, къекъвез, жагъизмач а хазина.
Гила хъуьрез, къугъваз ава хтул зи.
Ашукъ жезва ам дагъларин

севтинал.
Куьлег гвай хъиз, шад я хци
чуклуп зи,

Бахтлувилай илигнава уьфтуьнал.

Фазу АЛИЕВА,
Дагъустандин халкъдин шаир

Дагъустандиз

Рагъ къурла цавал,
Катдайла гар - шив,
Къвадай члавуз къвал,
Къвадай члавуз жив,
Атанвайла югъ,
Атанвайла йиф,
Ваз ийиз къуллугъ,

Жедач зун зайиф.
Ви тамар серин,
Деринди я гъуьл,
Зун - ви хъвер ширин,
Ви нагъви туькьюьл.
Рагари цавухъ
Атлузва мензил,
Зун - ви хуш гъава,
Ви дертни къезил.

Уьмуьрдин безек -
Чарчарар къалин.
Зун я са легъзе
Ви даимвилдин!
Зи ивдин цай
Мани я вили.
Гана бахт ацлай
На рушаз клани!..

Анвар АДЖИЕВ,
Дагъустандин халкъдин шаир

Дустар галаз

Дуст къун адет я чи къадим
вахтарин.
Гуьрметарда, тавуна буш
рахунар.
Садра чириз клан хъана заз
дустарин
Къадар. Хъанач. Гъисаб квахъна
бахтунай.

Къуй зи рекъер вирибур я
яргъибур.
Амма эквер жанлу я заз
чим хуьзвай.
Амма риклер - вирибур заз
хайибур,
Умудринни къастарин сагъ
сим хуьзвай.

Захъ чим гала зи дустарин
гъилерин.
Зун мягъкем я гъар са жуьре
ракъалай.
Баятлухни, къунвай туькьюьл
къелери,
Жумарт жеда, зун акурла
муьквалай.

Вацлар сад жез, гъуьлер жезва
яшаммиш.

Чалар сад жез, чан къвезва
гур манирал.

Чунни гъар сад инсандиз я
ухшаммиш,

Инсаният хуьз хъайитла къени яз.

Арбен КЪАРДАШ,
Дагъустандин халкъдин шаир

Къвечхел тар

Ялгъуздаказ экъечлай тар хуьруьн
куьчедал,
Ам вуж тиртла, вуж туширтла
вун кутур инсан?
Гатфариз вун фараздаказ жедай
цуькведа,
Зулуз ичер алай хилер жедай
ви залан.

Цайлапанди яна садра, авуна
къве пад,
Къве хайи лув хъиз, къве патахъ
аклаж хъана вун.
Эхна вуна цавари ваз ракуррай
инад,

Ганач на чан, мад уьмуьрдихъ
хкаж хъана вун.
Ви алапат йисариллай хъана
халкъдиз сир,

Аллагъдивай адан жаваб къаз авай
хабар:
Са йисуз са пата цуькиз, ви емиш
бул тир,

Муькуь йисуз муькуь патал -
цуьк-бегъер самбар.
Ам вуж тиртла, вуж туширтла
вун кутур инсан?

Тикрарнатла на адан руьгъ,
гатфар - зул, къуьд - гад?
Куьз ятлани вакай ухшар къвезва
заз жуван, -
Гъи цайлапан ятла ам, зун авурди
къве пад?

Зияудин МЕГЪАМЕДОВ

Зи къуват я
зи Дагъустан

Хайи макан, лекъер макан,
Ви тай авач дуьньяда.
Яргъа чилел мадни масан
жеда ви твар. За къада.

Зун дагъви яз хъанва члехи,
Гъавилиял зун агъадач -
Са мус ятла ви руьгъ рехи
Хъана, мад чав рахадач.

Мах яз куьгъне амукъда са,
Тикрарзавай мецери:
- Ви дувулар къатла са-сад,
Тарашда няс нефсери.

Дегишарда михъи намус
Долларихъни къизилрихъ.
Дагъви рушан михъи умуд
жеда руьгъдиз къезилди...

Гуя инаг жеда ягънах
Алчаризни ялтахриз.
Несилрин чи квахъда къуршах,
Клевириз ам ямахрив...

Ви пуд гъижа, хайи макан,
Нивай жеда чулавриз!
Зи къуват я зи Дагъустан,
Муьтлуьгъ тежер ялавриз!

Ильяс Низамидин - 880 йис

Дуьньядив барабар хазина

Мердали ЖАЛИЛОВ

Дуьньядин классик Ильяс ибн Юсуф Низами ГЕНЖЕ-ВИДИКАЙ, ам и ва я маса халкъдин векил я лугъуз, гъуьжетар, рахунар къиле физ, гзаф вахтар я. Эжирни, чи къенин аямдин илимдинни эдебиятдин зурба векилрин ахтармишунар, гекъигунар, тарихрин сирера къекъуьнар себеб яз, шаирдин ери-бине, чъварахар лезги тайифадин векилкай тирди субутнава (А.Къардаш, А.Мирзебегов, Т.Айтберов, П.Фатуллаева ва мсб).

Амма са кар ава: Низами хътин зурба ирсинин сагъибар са халкъдин, я тахъайтла, са уьлкведибур жезвайди туш. Абурукай вири халкъарин ирсдарар, вирибуруз сад хъиз, руьгъдин ишигъ пайзавай гъетер жезва. Низами са тажикризни иранлуьриз ваь, фарс, араб, туьрк чаларал, гъакл маса чаларал рахазвайбурузни, чпин классик хъиз, истеклу я, клелзава, гъейранвалзава адан ирсинал.

Низамидин хейлин эсерар лезги чалазни фадлай элкъуьрнава. Абурун жергеда Агъалар Гъажиев, Сейфудин Шихалиев, Шагь-Эмир Мурадов, Пакизат Фатуллаева, Азиз Мирзебегов, Арбен Къардаш ва масабур ава. Низамидин поэмаяр, гъезелар, рубаияр лезги чалаз, оригиналдиз мукъва яз, таржума авун гъар садавай неинки чалар (туьрк, араб, фарси, урус, лезги), гъакл шииратдин, иллаки Шаркъ патан, къетленвилерни чир хъун ва чпихъни устадвал хъун истемешзавай кар я. Чна винидихъ тиварар къунвай авторрилай а кар алакънавайди къейдна кланда.

Литературовед, илимрин доктор Къ.Х.Акимован "Лезги зарияр" (М-кала, "Мавел". 2015-йис) куьмекчи ктабда къейднавайвал, Ильяс Низами 1441-йисуз Шагьдагъдин ценерив гвай Къум хуьре дидедиз хъана. Алай вахтунда анаг Азер-

байжан Республикадин Къах райондик акатзава. Ана асул гъисабдай лезгийрин са тайифа тир цахурур яшамеш жезва.

Низами дуьньядин литературада "Сирерин хазина", "Хосров ва Ширин", "Лейли ва Межнун", "Ирид гуьзел", "Искендер-наме" поэмайралди машгъур я. Ада вичин эсерар фарс чалал теснифна. Иранда ам Ильяс Низами, Азербайжанда Генжеви (Генжедай тир) Низами хъиз чиди. Чаз ам Юсуфан хва Ильяс (Низами) я. Дербентда 1991-йисуз хкажнавай адан гуьмбетдал са гаф - "Низами" ала.

Вич хайи чкадикай шаирди вичи лагъанва: "Генжедин гуьлуьз аватнаватлани, дагъда авай Къум шегъердай я"... Ина шак хкидай хътин кар авачирди чи алими субутнава.

Ильяс Низамиди вичин поэмайра Дагъустандин халкъарикай, шегъеррикай, хуьрерикай гзаф марагълу келимаяр лагъанва.

Низамидин уьмуьрдин юлдаш Афак Дербентдин эмирди шаирди адаз тарифдин чалар хъйнай пишкеш яз гайи лукл тир. Амма шаирди ам лукл яз ваь, уьмуьрдин юлдаш яз къабулна. И вири вакъиайрикай дерин манадин роман "Низамидин хазина" - Нариман Самурова урус чалал хъенва. (2012).

Авторди шаир Низамиди вичин свас Афак галаз Дербентдай Ахцегъиз, анай Цахуриз (бубадин ватандиз), анайни Къахдиз авур сиягъатдикай сугъбетзава. Гъа са вахтунда хейлин эсерризни анализ ганва, абурай Низамиди Дагъустандикай, къилди Лезгистандикайни авунвай къейдериз, лагъанвай келимайриз къимет ганва. Роман шииратдал рикл алай гъар сада клелун кутугнава.

Цинин йис Низамидин 880 йисанди я. И чина чна къенин чи авторри лезги чалаз элкъуьрнавай адан бязи эсерар чапзава.

Низамидикай марагълу материалар газетда инлай къулхъни гуда.

Ви тажуниз ярашугъ я анжах къегъал рухваря. Ви регъимдик квай девришар ви гъи йикъан арха я?

Вуна анжах туруналди вири чилер къачузва. Мигърабдавай факъирди ваз вуч гузва, вуч лугъузва?

Эгер дуьа хци ятла тиядила турунин, Лагъ чаз, - чна гадрин яракъ - хцивал чи зурунин.

Ядач чна чи душманар къилав алай турарив, Яда душман агъсакъалрин экъиснавай килуларив".

И арада жаваб хгуз ихътин ифей туьгметдиз, Бахтунай хъиз, Искендераз куьмек гана къисметди.

Герек авач алцум тавур жаваб гунуг гъавайда, Жаваб гудай члав жагъурда къиле акъул авайда.

Падишагъдиз Албуруз дагъдин къекъвей синер акуна. Ада гъар са вилаятда наиб тайин авуна.

Тик къаяйрин дар арайрай чилерилай Ширвандин Физвай пачагъ еришдалди такъат авай асландин.

Адан рехъ-хвал, хъенвайвал Падишагъди цававай, Алатна фин лазим къевезвай та Дербентдин патавай.

Ина шегъер-затл авачир. Цавун вили гуьмедик Къил хкунваз эцигнавай дагъдин куквал клеледи.

Ана авай са тлимил къван инсанар туьнт яз жедай, Гъам йифизни, гъам юкъузни абур рекъер къаз жедай,

Искендеран чардах акур, члагурнавай иердиз, А ксари къалурна чеб гъични муьтлуьгъ тежерди.

Падишагъдин вилик варар клевна, ахъа хъуьвучач. Икъван вине авайбуруз къушун са квяй акунач!

Абуру гъич пачагъдин тахт, адан чардах кваз къунач, Дуьнья къурдаз икрам авун гъич герек кар яз къунач.

Гъахъ гвай члехи падишагъди эвер гайи члавузни Абур чпин чкадила йюзанач хъи са клусни.

Падишагъдиз маса рекъай физ клан хъана экъечина. Абур мадни адаз дагъдин рехъ агализ эгечина.

Вилик финин къаст риклевав, къетна шагъди: эвелей И манивал тергна кланда тадиз жуван рекъелай.

Ада са виш агъур аскер авай къушун гъазурна, Дагъдин клеле къуд патахъай яхъ лагъана ракъурна.

Мажаникрай къванерин хар къур лагъана клеледал, Харапаяр амуькдаивал клеле хъайи бинедал.

Яхцур юкъуз, юкъва туна, хъанатлани гъужумиз, Клеледай са ферни фенач, муьтлуьгъ тежез гужуниз.

Хъелер, лувар зайиф хъана, фенвай михъиз такъатдай. Къакъан цлав агакъ тийиз члуларин цил ахватдай.

Къванер ядай аскерарни хъиле кузвай: авайвал Ама клеле - намус квай свас суйда аваз ацайвал.

Мажаникдин ванерикай кичле тушир клеледиз. Ихътин члавуз аррадани хъхъуй ина виже куьз?

Са члавузни ажуз тахъай къушун михъиз къват хъана. Падишагъдин эмирдалди месляатдиз къватл хъана

Сарбазарни, регъберарни. Падишагъди сабурдив Къил кутуна ихтилатдик, къунвай вичин абурдив:

"И рекъеллай къаядикай куьне заз вуч лугъуда? Къушун зайиф хъанва, къуват амач клеле къачудай".

Регъу хъана гъалибвилер гзаф къачур итимриз, Метлер чилиз яна анал сарбазарни гъакимри:

"Пачагъ, чна ваз къуллугъиз эгечл авур йикъалай Чаз магълубвал акурди туш, вични икъван мукъвалай.

Яхцур юкъуз ракъинивни булутрив чун дяведа Хъана, ахвар, нагъар тийиз. Амма инсан вягътедай

Фидани къван ракъинивни булутрин? Ваь. Бендедиз Къуват ганвач абурув женг члуьгъаз жедай жуьредин.

Чун, девлер хъиз, киклиз хъана, риклиз терсвал деб хъана. Амма чи рехъ къурбур чалай феи девлер чеб хъана.

Хъсан тушни, и клакл туна, маса секин патарай Куклушрал чун экъечинайтла - жигъиррайни рагарай?"

Шагъ гъавурда акъуна фад: сарбазар къве риклин я, Абурувай са дуьз рехъ-хвал жагъур авун четин я.

Рубаияр

Таржумаяр - Азиз МИРЗЕБЕГОВАНБУР

И дуьньяда заз са клани яр авач, Бейкар къекъуьнлай гъейри кар авач, Ивидалди кхъизва дерт цларал, За вуч ийин, дерт пара я, чар авач.

* * *

Авуртлани агъузур, жедач са гъил къадай кас, Сабур авуртла, ярги уьмуьр насиб жедач заз. Анжах са ви умуддив яшамеш жезва зун, яр, Къуй зи дерт къван залан дерт тагурай Аллагъди ваз!

* * *

Адалат чилин винел гъар куьнлай вине я, Зулум хифетдин, инсаф гъалибвилдин бине я. Захавилин пердеди клевади вири айибар, Пехилвални дуьньядал усалвилдин чешне я.

* * *

Хъвайи йикъалай къулхъ муьгъуьбатдин за шуьрбет, Дуьшуьш хъана дуьньяда зал гъам, хажалат, хифет. За гъикл лугъун? Вуна зун зи чандивай бизарна, Виридалай четин кар ачухрун я жуван дерт.

* * *

За лагъана: зи гафариз къуй ви патав къимет хъурай, Ви ашкъида Сад Аллагъди къуй зи риклиз сабур гурай. Суал гана ярди эхир: - Лагъ вуна ви мурад вуч я? - Вун насиб хъун! Жаваб гана: - Къисмет хъурай!

* * *

Чизва хъсан ваз жуваз: авуртла за шикаят, Цавун аршдиз акъатда зи агъузур, зи ферьяд! Гуьгъуьлди заз ихтирай гайитла эвел-эхир, Вуна вуч ийизватла ийида за гъикаят.

* * *

Буй-бухах чинар хътин, вилер ви - мержан, гуьзел, Лацувилли - къугъдин къуш, къекъуьнриз - жейран, гуьзел! Чулуьн эвел юкъва ви кифер туртла хъсан я, Гъазур я зун вун патал къурбанд ийиз чан, гуьзел!

* * *

Жегъилвал ви эбеди туш, алатда ам са шагъвар хъиз, Уьмуьр ви вад йикъанди я, фида амни бейхабардиз. Зулуммир на факъирбуруз, абрун агъди, къаргъишди вун Квадарда дуьньядин багъдай, саки чуру хъчар хъиз.

* * *

Завай кабаб нез жезвач, хъанва жуван рикл кабаб, Туьтуьнлай гъич яд физвач, кузва михъиз къуд клараб. Шагъдин вилик сархуш хъун айиб я, бедлемвал я, Шагъ авай са межлисда хъваз женни завай шараб?!

* * *

Сархушбуруз фикир гумир, хъанва абруз шараб къисмет, Дердерин цла хъухъанва чеб, хъанва чпиз кабаб къисмет. Абур авай межлисдиз зун гъевесдалди физ гъазур я, Белки, гъида бахтуни зи, жеда зазни гуьлаб къисмет.

* * *

За агъузур авуртла, ни ийида заз чара? Сабур авуртла, уьмуьр жеда мад вара-зара. Анжах са вун риклевав, яр, за нефес къачузва, Аллагъди ваз тагурай заз гайи къван дерт пара.

* * *

Ялгуьзвал хул четин я, вун куьмек хъухъ, Сад Аллагъ! Бахтсуз я инсан, эгер авачтла вичихъ паная. И дуьньяда къекъвена, алахъ жуваз жагъуриз Риклин сирдаш вафалу, арха, дестек ва даях...

Низами ГЕНЖЕВИ

Искендер-наме

Искендера загъиддин дуьадин куьмекдалди Дербендин клеле къачузва

Таржума - Арбен КЪАРДАШАН

Эй чехирчи, чун жегъилдай чехир цуз зи фейжанда, Ацай цийи уьмуьрдивни атирдив чун пияндай.

Ви няметрин рябетдикай зи пай михъиз атланва, Ништа, белки, зи гичиндин къен зегъердив ацланва.

* * *

Эгер гъи кас гъуьрмет галай машгъурвилехъ къаних я - Сабур хуьнал дамах авун жеда адан къилих яз.

Чан-рик ийиз вичин тиварциз, адан умуд сад жеда: Къейилани тивар амуькда, амай крар яд жеда.

Къетленди я адал алай чухва, тушир адетдин: Тур такатдай къеркъ хътин затл я тивар халис гъуьрметдин.

Мад багъа шей женни мегер чилел хъсан тиварцелай? Тивар хуьн вине я, ажалди къув ядайла къецеалай.

Хъсанвилер кландай инсан, хиялармир ахвара, Хъсанвилер ийиз, жуван тивар хкажа крапа.

Анжах хъсан тиварцикай на жувал партал алуькла, Атласар тур, абур затл туш хъсан тиварциз кутугай.

Атир ягъай гинибашар вири чилиз машгъур я, Абурун ранг гъа атирдин рангунив къун мажбур я.

Сугъбетарна атлуз-атлуз йисни вацра арифди Инсанрикай нур къилеллай гъуьрметдинни тарифдин.

Румдин пачагъ машгъур хъана хъсанвилдин тивар алаз, Къазанмишна гъуьрмет ада, баркалладин зар алаз.

Адаз анжах михъи ният авайдахъ яб акална, Тахт къаз кландай пис ксариз ада рекъер агална.

Девришрин са къваталдикай адав хабар агакъна, Дин гвай кас яз, ам абуруз мукъва жезни акакъна.

Гъар женгинин вилик ада, къаст гваз душман къасабдай, Девришривай дуьайралди румвиар хуьн тлалабдай.

Кварквацл патахъ туна, ада темягънач гъич мержандиз. Гъар гъина ам хъанатлани, тлурфан хъана душмандиз.

Ятлани, ам и саягъда муьмин хъанваз акурди, Хъел акаатай аскерри ам кутаз хъана ахмурдик:

"Падишагъ я вун гъахъвал гвай! Чира тарсар бахтунин. Чаз бала яз хкажнаваз тахъуй гъа вун тахтуниз?"

Нариман ИБРАГЪИМОВ

1991-ЙИС. Ам пара зурба ва мусибатдин ва-кьяяр кыле финалди тарихда гьатна. Дуньяда виридалайни зурба уьлкве тир Советрин Союз чукурна. Гьа и члавуз, 1991-йисуз, Дагьларин уьлкведа, Махачкьалада, кьве касди - **МАГЪМУДОВ Мегьамеда** ва **ВЕЛИЕВ Небиди** "Мавел" твар алаз хуси чапхана ИПП (издательско-полиграфическое предприятие) ачухна. Базардин экономикадин кьурулушар арадал гьизвай, бягьсинин, гьуьжеткарвилдин (конкурентвал, монополия) ерли кутуг тавур шартлара республикада саки сад лагьай хуси кархана. Им а вахтунда акьалтай виклегла тир...

Бажарагьлу писатель Абдулбари Магьмудован хва Мегьамеда 1973-йисуз юкьван школа ва гьуьгьунлай Дагьустандин политехнический институт куьтягна.

1982-йисуз Магьмудоваз Дагьустандин Кирован тварунихъ галай типографиядиз теклифна.

Мегьамед Магьмудов

Идан макьсадни ам тир хьи, ана, Дагьустанда сифте яз, линотипдикай (кьакьан печатдикай) кьил кьакьудна, фотонабордин печать кардик кутунвай. Амма пешекарар авачир. Гьавилляй цийи технологирал машгьул инженер Мегьамедан куьмек герек атана.

- "Мавел". Им ажайиб твар-гаф я. Завай ам вуч гаф я лугьуз хабар кьурбурни хейлин хьана. Ам кьехъ ва нихъ галаз алакьалу я?

- Ина ахтын еке сир авач. "Мавел" гаф чи фамилийрихъ галаз алакьалу я. "Ма" - Магьмудов. "Вел" - Велиев. Кьве слогдикай "Мавел" гафни арадал гьана чна.

- Заз малум тирвал, "Мавел" издательство-типографияди кьанни цуд йисан муддатда вишералди ктабар, учебникар ва маса продукция акьуднава. Иллаки лезги писателрин, шаиррин ктабар. Куьне гьахъ-гьисаб кьанни тухузвани? - хабар кьуна за.

- Авайвал лагьайтла, ваъ. Чун кьадарихъ калтугзавайбур туш кьван. Издательстводиз атай, чи патай куьмек - чпин ктабар чапна кланзавайбуруз ваъ лугьузвач, абурун месэляяр гьязвава.

- Мегьамед стха гьахъ я, чун гьар са касдин гьавурда гьатиз алахъзава, - кьейдзава Н.Велиева. - Чи гьахъки кьрирай рахайтла, абурун разивалдайбур, дамагдайбур я. "Мавелди" са шумуд йисуз лезги, авар,

Арсен Велиев

дарги, кьумукь, лак чаларал 1-5-классар патал дидед чаларин ва хайи литературарин, тарихдин, географиядин учебникар акьудна. Эгер ктабрин тварар кьуртла, сиягь лап яргьиди жеда. Чи кар сеbeb яз, клелдайбурув чи классикар тир Кьуьчуьр Саидан, Ал-

“Мавелдин” - 30 йис

Ахцегьрин 1-нумрадин юкьван школа, Дагьустандин политехнический институтдин радиотехнический факультет куьтягна, радиоинженервилдин кеспи кьачур жегьил Неби Велиев 1981-йисуз Каспийскдин думь-думь механикадин заводдиз кьвалахал фена. Са йисуз хайи, са институтар куьтягьай гадаяр гьа ина танишни хьана. Махачкьалада, типографияда, вичел тапшурмишнавай везифаяр тирвал кьилиз акьудун патал Мегьамеда Небидизни теклифна ва абуру кьведани са куьруь вахтунда фотонабордин комплекс тадаракламишна, ктабрин продукция акьудунив эгечна. Кьвалахзавайбурул еке зегьмет акьалдарзавай виликан лентипар герек амуькьнач. И кар а члавуз лап зурбади хьиз кьейднай... Амма лугьун лазим я хьи, фотонабордин кьайдадихъни яргал уьмуьр хьанач, компьютерар акьатайла, ам вичичелай квахьна...

А вахт зи рикел хьсандиз алама. Кьагьриман стхади чагдай акьудун патал нотаярни галай вичин манирин кьватал газурнавай. Зун Пушкинан ва Маркован куьнейра авай типографийриз фена, амма абуру хев кутунач. Гьа са вахтунда меслятна: "Йирчи Казакан куьчеда цийи типография ава, ана цийи кьайдаярни ишлемишзава. Абурун мумкинвилерни екебур я. Ана куьмек гуз жедай хуси типографияни ава". Фена зун гьаниз ва сифте яз Мегьамедахъ галазни таниш хьана. Ам аз чизвай писатель Абдулбари Магьмудован хва тирди малум хьайила, зун месэла гьализ жедайдахъ агьуна. Эхъ, ада ва ахпа чир хьайи Небидини разивал гана, 1992-йисуз чна "Кланда вун" твар алаз нотайрин-манийрин ктаб акьуднай. Гьанлай инихъ чна дуствал, амадагвал, санал кьвалахунин алакьаяр хуьзва. Алатай йисара зани ана са шумуд ктаб акьудна...

- Вахт пара туьршуьди, татугайди, кьуватлуда вич хан хьиз тухузвайди тир, - рикел жизва М.Магьмудова. - Чун инжиклу авур, архайинвал чурай, кьвалахдиз кьейл гайи, гьатта харж тлабзавай дуьшуьшар тимиш хьанач. Абурун жуьреба-жуьре органрай кьезвавай ахтармишдайбур, са вуч ятлани истемишдайбурни алава хьезвавай. Гьикьван четин акьваззавайтлани, чна кар агалнач. Са тимиш зайифвал кьалурнайтла, гзаф маса хуси карханаяр хьиз, чидини кьватдай. Ихътин кардиз чна рехъ ганач. Кирида кьунвай дарамат сеbeb язни, чун араара кьеве гьатзавай. Мумкинвал жагьурна, Олег Кошеволян куьчедай дарамат кьачуна ва ана халисан типография-издательство кардик кутуна. Чун кьени гьана ава, "Мавел" твар алаз...

кьвадар Гьасан эфендидин, Етим Эминан, Хуьруь Тагьиран, алай аямдин шаирар ва писателар - Абдулбари Магьмудован, Кьурбан Акимован, Шагдабудин Шабатован, Мердали Жалилован, Эседуллагь Наврузбекован, Майрудин Бабаханован, Максим Алимован ва цудралди маса авторин ктабар агакьна. Чна сифте яз Кьурагь, Стлал Сулейманан районрикай ва Фияр, Цийи Макьар, Гьепецегьар, Кьуруш, Хпез хуьрерикай итижлу, жуьреба-жуьре малуматралди девлетлу ктабар чапна. "Лезги халкьдин махар" ктаб гьилерай-гьилериз фена. Ам ахкьуд хьия лугьуз тлабани ийизва инсанри.

Лезги театрди хъ галаз авай алакьаярни хьсанбур я. Типографияди театрдин тарихдикай, артистрикайни ктабар акьудзава, тамашайрин афишаяр гьазурзава. Агьалийрин маса куьлуь заказарни тамамарзава. Ик, "Мавелдин" лишан алаз "Медицинадин энциклопедия", "Лезги члаланни урус члалан" словарар, са бязи члаларал "Кьурьан", дарги, лак, урус, авар члаларал ктабар акьатнава.

"Мавел" издательство гьакл республикадин маса типографияр патал пешекарар гьазурдай устарханадизни элкьвенва. Иниз сифте яз кьвалахал атана, верстальщикдин, наборщикдин, выпускающийдин, печатникдин пешеяр кьачур вадругуд жегьилди маса чкайра зегьмет члугвазва. Инал издательстводин наборщикдин, верстальщикдин, технический ва художественный редактордин везифаяр устадвилелди тамамарзавай Арсен Велиеван (Небидин хва) твар кьун тавуна жедач. Адан кьвалахдилай неинки руководстводи, гьакл издательствода ктабар чапзавай авторни, заказчикри разивалзава.

Эхиримжи йисара республикада милли члаларал кьизвай авторар пара четинвилера гьатзавайди садазни сир яз амач. Милли литератураяр яваш-яваш кватдай чкадал кьезва. Гьа и четинвилер фикирда кьуна, "Мавел" издательстводиз лезги члалал яратмишзавай инсанрин гьил кьазва, абуруз алакьдай галайвилер, кьезилвилер ийизва.

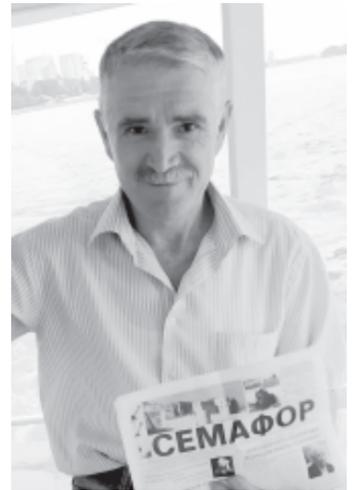
"Мавел" издательстводиз кьанни цуд йисуз чи милли медениядиз, эдебиядиз кьуллугьзава. Вилик мадн хьсан крар ква. Аялар патал П.Фатуллаевдин рангарин шкилралди безетмишнавай ширирин ва маса ктабар гьазурзава. Гьвечиди ятлани, коллективдихъ абуру кьилиз акьуддай кьуватарни, мумкинвилерни, кьастарни ава.

“Семафордин” - 10 йис

Бубадин рехъ

давамариз...

Тахмираз ИМАМОВ,
РФ-дин писателрин Союздин
член

Зи суьгьбетдин игитар чпин пешеди ва кьвалах авур чкайри сад ийизва. Бубади башламишай рехъ адан хци кьенин йикьан цийи шартлара давамарзава.

Алибег Гьажиагьаевич АЛИБЕГОВ 1936-йисан июндиз Ахцегь райондин Ялахърин хуьре дидедиз хьана. Ялахъвияр асирра хьсан малдарар, хипехъанар, чижерхъанар хьиз машгьур я. И хуьруь гьакл твар-ван авай художникарни, кьванцин устарарни, музыкантарни, манидарарни гана. Чна суьгьбетзавай дагьвиди вичиз маса пеше хьана - ракьун рекьин фьелевал.

1953-йисуз, вагонриз килигзавай пешекар яз, ам Дербентдин ВЧД-да кьвалахдив эгечна. Ракьун рекьин станциядал атай поездрин вагонрин технический гьал ахтармишиз. И везифа ада саки 40 йисуз кьилиз акьудна. Зегьметда агалкьунрай хейлин пишкешар, шабагьар гана. Ам "Зегьметдин ветеран" тварцин сагьиб я.

Вичиз ругьдин маса алакьунарни ганвай кас яз, ракьун рекьерин фяле Алибег Гьажиагьаевич азад вахтунда (60-80-йисар) ракьун рекьин станциядал шкилар ягьунални машгьул хьана. "Москва-5" маркадин фотоаппарат гваз ам мукьвал-мукьвал зегьметчи коллективра аквадай. Лап хьсан пешекаррин, зегьметдин зарбачийрин шкилар ягьиз, жуьреба-жуьре газетриз рекье твазвай. Ик, адакай Дербент шегьердин "Коммунизмдин пайдах" (гила "Дербентдин цийивилер") "Дагьустандин правда", "Коммунист" (гила "Лезги газет"), "Гудок" ва "Звезда" газетрин фотожурналист хьана. Адан шкилар, а вахтара адет тирвал, газетрин сад лагьай чинриз акьудзавай. И карди адан машгьурвални артурхарна.

Алибег Гьажиагьаевич Алибегов 2013-йисуз рагьметдиз фена. Амма адан рехъ, иллаки журналиствилдин везифа, гила хва Адиширин Алибегова давамарзава.

И кардихъ, чи фикирдалди, ихътин сеbeb авач. Сад лагьайди, бубадини хци кьведани ракьун рекьел кьвалахна. Адиширина, вичин бубади хьиз, Дербент станциядин локомотиврин депода операторвиле кьвалахзава. Кьвед лагьай сеbeb, Адиширина, вичин буба Алибега хьиз, Дербент шегьердин образованидин управленида жегьил техникрин станцияда "Кар алакьдай гьилер" кружок кьиле тухузва. Алай вахтунда а тешкилатдиз "Техническое моделирование" лугьузва.

Пуд лагьай сеbeb, бубади хциз фотоаппарат гваз шкилар ягьизни чирна, яни бубади хва журналиствилдин рекьени туна. Кьуд лагьай сеbeb ам я хьи, Адиширина, бубади хьиз, вичин макьалаяр ва шкилар винидихъ чна тварар кьунвай газетриз рекье твазва. Хейлин затлар "Учитель Дагестана" газетдиз ва "Школани производство" журналдизни акьатна.

Ялахъви Адиширин яратмишунрин рекьий вичин бубадилаини

вилики фена. Макьалаяр кьхинихъ галаз сад хьиз, ада шиирарни кьхизва. Алай вахтунда ам РФ-дин журналистрин Союздин член, ракьун рекьин работникрин "Семафор" (вилекдай "Сапсан") газетдин литературадин отделдин редактор я. Гьа са вахтунда Дербентдин станциядал ачухнавай "Железнодорожник" музейдин кьвалахдани активнидаказ иштиракзава. Хейлин йисара адакай чкадин сечкийрин участковый комиссиядин членни хьана. Дербент шегьерда кьиле физвай литературадинни прессадин ва маса мярекатра активвилелди иштиракзава.

Ялахъви Адиширина икьван члалвалди вичин шиирин кьве кьватал чапдай акьуднава, абурукай сад хайи хуьруьз - Ялахъви бахшнава. Ана хуьруьз тарихдихъ галаз санал Дербентда ва и районда яшамш жезвай вири ялахъвийрин адресар, телефонар ганва.

2020-йисуз чагдай акьуднавай "Фикирар" кьватал тамамвилелди лирикадин шииррикай, камаллу келимайрикай ибарат я.

Вичин намуслу зегьметдай А.А.Алибегов Россиядин ракьун рекьерин профсоюздин Гьуьрметдин грамотадиз, РФ-дин гостатистикадин кьуллугьдин медалдиз ва маса шабагьриз лайхлу хьанва.

Гьилевай йис "Семафор" газетдин 10 йисан юбилейдинди я. Ам газетдин редакциядин журналистри ва Дербент станциядин ракьун рекьин работникрин профсоюзди чпин такьатрихъ тешкилнава, 4 чиникай ибарат яз, вацра са сеферда чагдай акьудзава ва клелзавайбурув агакьарзава. И зегьметдик Адиширин Ялахъвидин еке пай ква. Газетдин патарив ада чкадал алай яратмишдай интеллигенциядин векилрин еке десте кьватлнава. Абурук Дагьустандин халкьдин шаир Кичибег Мусаев, твар-ван авай писатель ва юрист, лезги писателрин Союздин председател Абил Межидов, Дербентдин литераторрин еке дестедин кьиле авай Тагьир Салегь ва масабур ква.

Юбилейдихъ галаз алакьалу яз, и коллективдиз (кьилин редактор Гьажиагьа Мегьамедшерифов) СКЖД-дин профсоюздин руководстводи чухсагьулдин чар ва пулдин премияр рекье тунвай. Юбилей мубарак авуналди, чаз газетдихъ, адан авторрихъни, клелзавайбурухъни агалкьунар хьана кланзава.

Алатай гьафтада Стлал Сулейманан райондиз РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель Батыр Эмеев, Дагсельхозстройдин регьбер Мегьамед Юсупов, республикадин карчивилин ва инвестициядин Агентстводин кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Хаджи-Мурад Абашилов ва масабур мугьман хьана. “Лезги газетдиз” муниципалитетдин администрациядин пресс-кьуллугьди хабар гайивал, ина абур инвестициядин “Стлалрин багьлар” проект кьилиз акьудзавай гьаларихь галаз таниш хьана.

Мугьманар райондин кьил Нариман Абдулмуталибовахь галаз санал проект кьилиз акьудзавай майдан авай “Полоса” агрохолдингдиз фена ва чкадал инвестордин векилрихь, чилел зегьмет члугвазвай лежберрихь галаз рахана.

“Стлалрин багьлара”

Агрохолдингдин векилдин гафаралди, ихтилат физвай проектдин сергьятра аваз 2000 гектардин мулкара ичин ва шумьгьрин багьлар кутун фикирдиз кьачунва. Кьенин юкьуз багьлар кутунвай майданар 900 гектардилай алатнава. Алай йисуз мад 120 гектарда ичин, 400 гектарда шумьгьрин кьелемар цадайвал я. 2026-йисалди инвестордиз багьлар кутунвай мулкарин кьада, санлай кьачурла, 2075 гектардив агакьариз кланзава. Кьейд ийин хьи, ина Италиядай ва Бельгиядай гьанвай хьсан бегьер гудай жинсерин кьелемар цазва.

Дигидай цин месэлаи агрохолдингди тамамдиз гьялнава. Хуьруьн майишатдин карханада Израилдин технологиядин бинедаллаз арадал гьанвай стлал-стлал яд гудай махсус кьурулушдилай менфят кьачузва.

Инвестордин векилри хабар гайивал, багьлар кутунвай мулкариз мукьва 50 агьзур тонндив агакьна емишар хуьдай махсус дарамат (плодохранилище) эцигун кьарардиз кьачунва. Эцигунар са шумуд патал пайдайвал я. Сад лагьай пай кьведай йисуз акьалтларна, кардик кутаз кланзава.

Чехи инвестпроект кьилиз акьудзавай бур са жерге татугайвилерални ацалтзава. Абурун арада рекьер кьайдадик, дигидай яд бес тахун, алава энергиядин игьтияж ва маса месэлаяр ава. Са

кьада крар кьилиз акьудун патал инвестордиз государстводин патай куьмек герекзава. Кьилди кьачуртла, 10 000 кВт гужлувал авай трансформатордин подстанция эцигунин, электричестводин симер тухунин, 12 километрдин мензилда кьир цунин, 1 млн куб гьакьдай цин вилер арадал гьунин краа.

Батыр Эмеева агрохолдингди кьиле тухузвай кьвалахриз, мумкинвилериз еке кьимет гана. Республикадин Сад лагьай вице-премьердин фикирдалди, емишар хуьдай махсус чка эцигунихь еке метлеб ава. Адан куьмекдалди чкадал гьасилнавай суьсет Урусатдин ва кьецепатан уьлквейрин базаррив агакьариз жеда.

“Аграриядин республика тир Дагьустанда ихьтин проект кьилиз акьудуниз чна кьетлен фикир гузва. Алай вахтунда кархана кьвалахда бязи татугайвилерал ацалтзава. Пар члугвадай улакьар фидай рехь туюкьурна, подстанциядин гужлувал артухарна кланзава. И месэлаяр чун куьмек гуз алахьда. Проектдихь еке гележег ава ва ам вилик физва. Ина кьенин юкьуз 1500 гектарда ичерни шумьгьар цанва. Им куьмек, фикир гана кланзавай чехи зегьмет я”, - лагьана Батыр Эмеева.

Кьейд ийин хьи, проект РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместителди вичин гуьзчивилик кутунва.

Эцигунриз кьимет гана

Агьмед МАГЬМУДОВ

10-сентябрдиз Дагьустандин хуьруьн майишатдин ва суьсетдин министр Баттал Батталов ва адан заместитель Зураб Кьуччаев государстводин “Хуьруьн мулкар комплекснидаказ вилик тухун” программа кьилиз акьудзавай гьаларихь галаз таниш хьун патал Ахцегь райондиз мугьман хьана.

“Лезги газетдиз” министерстводин пресс-кьуллугьди хабар гайивал, мугьманар Ахцегь эцигзавай спортдин комплексдиз фена. Кьейдна кланда, и объект республикада чехибурукай сад яз гьисабзава. Ам гьенш залдилай, тамашачияр ацукьдай паюникай, баскетболдин, волейболдин майданрикай, спортсменри парталар дегьшардай чкадилай, паркингдилай... ибарат я.

Комплекс эцигиз 2020-йисуз гатлун-

най. Алай вахтунда дараматдин кьве гьава (мансардани галаз), трибуна, спортдин майданар эцигна акьалтларнава. Пудратчи карханадин регьбердин гафаралди, эцигунар кьиле тухузвай члугуз са жерге четинвилерал ацалтна. И кар себеп яз тамамарзавай кьвалахрин кьада, ва кьимет гзаф хьана. Ихьтин гьаларизни килиг тавуна, исятдани объектдал гьа са пудратчи карханади кьвалахзава.

Баттал Батталова проекта кьалурнавайбурулай алава тамамарнавай кьвалахрикай гьеншдиз хабар гун ва абуруз талукь смета гьазурун тлабна. Ада, пудратчи карханади алава кьвалахар хьувун патал харжнавай пулар арадал хкидайвал, республикадин гьукуматдиз чар кьхьидайдакай хабар гана.

Ахцегь районда “Хуьруьн мулкар комплекснидаказ вилик тухун” программдин сергьятра аваз, спортдин комплексдилай гьейри, кьелдай 120 чка авай, кьве гьавадилай ибарат мектеб ва 60 чка авай аялрин бахчани эцигзава. Министр анрал эцигунрин кьвалахар кьиле физвай гьалдихь галазни таниш хьана. Малум хьайивал, аялрин бахчадин дарамат эцигна саки акьалтларнава. Гьамни кьве гьавадинди я. Мектеб алай йисан эхирра ишлемишиз вахкун фикирдиз кьачунва.

Кьулайвилерин кьайгьуда

Алатай гьафтада РФ-дин хуьруьн майишатдин министрдин заместитель Оксана Лутан регьбервилек кваз интернетдин алакьадин куьмекдалди государстводин “Хуьруьн мулкар комплекснидаказ вилик тухун” программдиз талукь месэлаяр реверидна. Ана РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьсетдин министерстводин векилрихь галаз санал Ахцегь ва Стлал Сулейманан районрин кьилерини - Осман Абдулкеримовани Нариман Абдулмуталибова - иштиракна.

Мярекатдилай кьулукь Ахцегь райондин кьили совещанидин ва адан сергьятра аваз реверид авур месэлаярин гьакьиндай вичин фикирар лагьана.

“Теплицайрин ва фермервилерин майишатар, недай-хьвадай промышленность вилик финин нетижада ихтилат физвай федеральный программа иштиракзавай республикадин кьве райондилай сад Ахцегь район я.

Алай вахтунда кьилиз акьудзавай ва гуьгьунин йисарани тамамариз эгечдай хуь-

руьн майишатдин ва промышленностдин хилериз талукь инвестициядин проектри (май-ваярни емишар хуьдай чкаяр, фермаяр, сар гьялдай цех ва мсб.) программада иштиракун патал кьиле тухвай конкурсда гьалиб жедай мумкинвал гана.

Чун сифте нубатда чкадал хуьруьн майишатдин суьсет гьасилзавай лежберриз ам маса гудай кьулай шартлар тешкилиз алахьзава. Мумкинвилекай менфят кьачуна, аз райондин вири лежберриз, КФХ-рин, СПК-рин векилриз, карчийриз абурун зегьметдай сагьрай лугьуз кланзава.

Рикел хкин, ихтилат физвай проект кьилиз акьудунин сергьятра аваз Ахцегь райондив тади куьмекдин 2 улакь, мектебрив аялар тухудай цийи 2 автобус, мобильный ФАП агакьна. Гьа и программдин куьмекдалди Ахцегь 60 чка авай аялрин бахча, спортдин комплекс, кьелдай 120 чка авай мектеб эцигзава. Кьведай йисуз “Мацар-Смугьул” цин провод тухунив гатлундайвал я”, - лагьана О.Абдулкеримова.

Рекьер туюкьурзава

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Рикел хкин, са кьада вахт идалай вилик, июлдин вацра, республикадин метлеб авай “Мегьарамдхуьр-Усугьчай-Ахцегь-Рутул” шегьре рехь цийикла туюкьур хьувунив эгечнавайдакай хабар ганай. Развилелди лугьун, “Улакьрин хатасуз ва ери авай рекьер” программдин сергьятра аваз “Фериде” ООО-ди Докьузпара, Ахцегь районрин сергьятра 21 километрдин мензилда кьиле тухузвай кьвалахрин саки са пай бегьемарна, ингье рекье кьир цаз эгечнава.

Кьейд ийин, Самур дередин кьуд районда хуьруьн майишатдин производство артимшун, чкадин агьалийрин яшайишдинни экономикадин месэлаяр гьялун, туризмдин бизнесдин мумкинвилер ачухун, гьакь уьлкведин кьиблепатан сергьятдин дагьлух заставайрихь галаз умудлу алакьа хуьн патал и шегьредихь еке метлеб ава. Гьавилекай эхиримжи вахтунда Дагьустандин руководстводин и месэладиз артух дикьет гузва.

10-сентябрдиз Ахцегь райондин кьил Осман Абдулкеримов ва депутатрин собранидин председатель Абдулкерим Палчаев и шегьре рекьин Ахцегьрин мулкарилай физвай участок цийикла туюкьур хьийизвай чкадал фена, устарин гуьгьул кьачуна, РД-дин “Дагавтодор” ГКУ-дин руководитель Ханмегьамед Рагьимовахьни пудратчи кархана тир

“Фериде” ООО-дин векилрихь галаз рахана. Кьвалахрин еридилай абур рази яз амукьна.

“И рехь гьилекай вегьена кьад йисалайни гзаф тир, гьавилекай жемьятдин патай гьахьлу наразивилерни авай. Развилелди лугьун, рехь туюкьур хьувунин мураддалди гьукумдин жуьреба-жуьре кьурулушриз ракуьрай чи чарар-царар, авур кьван алахьунар, Аплагьдиз шукур, бада фенач. Нетижада ци чна республикадин ва райондин кьенепатан хейлин рекьера кьир цанва. Гила районгьилийриз анра кьекьуйн, улакьар гьялун са лезет я. Анжах са шартла авай: рекьер чна жуван хьусибур хьиз хвена, яд тван тийиз алахьна, куьрелди, кьайгьударвална кланда. Районгьилийриз яшайишдин кьулайвилер, рекьерин хатасузвал таьминарун патал рекьер туюкьур хьувунин кьвалах чна кьведай йисузни давамарда”, - кьейдна О.Абдулкеримова.

Хуьрериз газ агакьна

Алатай гьафтада Стлал Сулейманан райондин яшайишдин уьмуьрда лишанлу вакьиа кьиле фена: Ичинрин ва Вили Хьартасрин хуьрериз газ агакьна. Муниципалитетдин администрациядин пресс-кьуллугьди хабар гайивал, и кардиз талукь яз тешкилай мярекатра РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель Батыр Эмеева, РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьсетдин министр Баттал Батталова, райондин кьил Нариман Абдулмуталибова ва масабуру иштиракна.

Н.Абдулмуталибован гафарай малум хьайивал, Ичинрин хуьр государстводин программдин сергьятра аваз газдалди таьми-

нарнава. Программдин шартларикай сад ам тир хьи, кьвалахриз акьатзавай харжарин тайин са пай инвесторри чпин хивез кьачуна кланзавай. Майдандиз гьахьтин кьегьаларни акьатна. Амма 2016-йисуз гьиле кьур кьвалахар бес кьада, такьатар тахьуниқди акьваз хьана. 2020-йисуз “Хуьрерин мулкар комплекснидаказ вилик тухун” программдин сергьятра аваз кьвалахарал чна хьана. И программада иштиракун патални инвестор герек хьана. Адан везифаярни Ичинрин хуьр газдалди таьминаруниз акьатзавай пулдин такьатрин тайин са пай “Полоса” агрохолдингдин “Стлалрин багьлар” проект килиз акьудзавай инвесторди вичин хивез кьачуна. Кьейд ийин хьи, и программдин сергьятра аваз мукьвал тир девирда Клахцугьрин хуьр ва Эминхуьруьн цийи микрорайон газдалди таьминарда.

Вили Хьартасрин хуьре кьвалахар эвелдай тайин махьсаддихь элкьуьрнавай федеральный программдин сергьятра аваз кьиле тухузвай. Амма инани, Ичинрин хуьре хьиз, пулдин такьатрин кьитвилекай кьвалахар вахтуналди акьвазаруниз мажбур хьана. Райондин кьилевайбуру ва хуьруьн агьалийри са шумуд сеферда республикадин министерствойриз чарар-царар кьхьейдалай кьулукь кьвалахриз эгеч хьувунай.

Ахцегьрин 1-нумрадин юкьван мектебдин - 160 йис

Вири крарин бине

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

(Эвел - 36-нумрада)

Лугьун хьи, округдин начальникдин тапшургуьдалди школадиз асул гьисабдай агваллу ва машгур хизанрай аялар къабулун лазим тир. Сифте къилляй хуси квалел ачухай школада анжах са муаллимди кваллахзавай. Га и йисуз ихьтин къвед лагьай школа - Къумуха, пуд лагьайди 11 йисалай Чир-юрта ахьайна. 1914-1915-келунин йисуз Самур округда 5 школа кардик квай: къвед Ахцегьа, Хуьруьга, Фия ва Рутула - гьарна сад. И школайра вири санлай саки 450 аялди келзавай. Цийи школайрин муаллимар яз Ахцегьрин къве класдин училище акьалтларайбуру кваллахзавай. Абурукай бязибуру и члавуз Порт-Петровскдин училищедин патав гвай педагогвилини курсарни кел хъувунвай.

никри чпин муаллимар тир Ленинан ордендин сагьиб Абдуллагь Акимован, "Яру пайдах" ордендин сагьиб Абдулжелел Идрисован, Самур округда сифте муаллим хьайи дагьви дишегьли Гуьлпери Жафаровадин, СССР-дин Верховный Советдин депутат хьайи Магьият Макатовадин, РД-дин лайихлу муаллимар тир Гьамдуллагь Пирсаидован, Назир Агьмедован, Аливерди Аливердиеван, Часият Гьажиевадин, Бейбала Жафарован, Селим Насирован, Сафидин Асварован, "Зегьметдин Яру Пайдах" ордендин сагьибар хьайи Вердихан Алиеван, Мустафа Эфендиеван, РСФСР-дин лайихлу муаллимар тир Халил Султанован, Султан Гьажиеван, Мамед Мамедован, Абдул Мурсалован, гьакьни педагогвилини зегьметдин устадар хьайи Гьасан-эфенди Эфендиеван, Нурудин Дагьларован, Буньямидин Кьадирован, Садедин Мусаеван, Гьуьсейн Гашарован, Амруллагь Мирзоеван,

пусник Суфьян Мусаев тир. Гуьгьуьнлай адакай машгур духтур ва Дагмедакадемиядин доцент хьана. Жуьреба-жуьре йисара цудралди выпускникри и школа къизилдин медалралди куьтягьна.

1990-йисуз Ахцегьа 1-нумрадин СОШ-дин 3 мертебадикай ибарат цийи типовой школа эцигна. Дагьустанда ам сифтеди тир светский школадин ирс хуьзвай Дагьустандин халкьдин шаир Стал Сулейманан тваруних гала. Цуд йис идалай вилик, 2011-йисуз, Ахцегьа 1-нумрадин СОШ-дин 150 йисан юбилейдиз талукь шадвилини гурлу мярекатар кыле фена. Алай вахтунда школада 800 аялди келзава (2000-йисара ина 1300 аял авай).

школяар цийи квалуь хуьвуна, абурун материалринни техникадин базаяр мягкемарна. 2019-йисуз райондин мад 5 школа (2-нумрадин АСОШ, АООШ, Кьакларин, Кьурукаларин ва Смугьулрин СОШ-ар) и программмадик акатна. Муькь школяар муниципалитетдин хуси къуватралди къайдадиз хкана.

2012-йисалай райондин вири школяар ФГОС-дин цийи программарай тарсар гунал элячанава. Абуру учебникралди 80% ва интернетдик квай компютерралди 76% таьмин я. Ученикрий образованидин алай аямдин технологийрикай менфят къачудай хьсан мумкинвал ава.

Алай йисуз Ахцегь райондин школайрин 129 выпускникди вирида гьукьматдин имтигьанар (ЕГЭ) вахкана, абурукай анжах 2 касдивай аттестатар къачуз хьанач. Шазан ЕГЭ-дин нетижайрив гекьгайла, цийи выпускникри ЕГЭ вахкунин юкьван баллар урус чалай - 9,11-дан, тарихдай 3,22-дан хкаж хьана. 1-нумрадин АСОШ-дин выпускник Шамил Палчаева урус чалай гьатта 100 балл къачуна.

Малум тирвал, Хуьруьгьрин хуьре РД-дин лайихлу муаллим Магьмуд Абдулкеримован тваруних галай просвещенидин мергьяматлувилини фондунин куьмекалди "Люминари" центр кардик квал. Просвещенидин надир проект къилиз акьудунин мураддалди 2015-йисуз вичихь 12 миллион манатдин къимет авай 2700 квадратдин метр чилин участкани галай 2 мертебадин дарамат (302,2 кв.м.) къачуна. Ам къайдадиз хьун ва тадаракламышун патал "Просвещение" фондуни 10 миллион манатдиллаини гзаф пул чара авуна. "Люминари" центр 2018-йисан 15-майдиз ачуна. Развивелди лугьун, 3 мертебадин и центрахь хуси парк, телескопни авай обсерватория, милли дагьви квал, мультимедийный тадарак галай, 60 кас патал тайнарнавай интерактивный лекторий, амфитеатр, 500-лай гзаф ктабар авай библиотека, аялриз гегьенш чирвилер гун патал лап хьсандиз тадаракламышнавай лабораториярни кабинетар, художественный мастерской гала. Къаварал умуми къуват сятда 10,5 киловаттдиз барабар тир раьнинин 36 панель эцигнава. Са йикъан вахтунда ина юкьван гьисабдалди сятда 60 киловатт электроэнергия арадал къевезва. Гьаятда гарун генератор эцигнава. Адани, алава яз, сятда 6-10 киловатт электроэнергия гьасилзава. Ам тешкилатдин игьтияжар патал бес жезва.

Мергьяматлувилини "Просвещение" фондунин президент Магьмуд Абдулкеримован гафаралди, "Люминари" экуьнин чешме лагьай чал я. Чи мурад неинки чпихь гьар жуьре рекьерай савадувал авай инсанар тербияламышун, гьакь аялар элкьуьрна кьунвай дунья чириз ва ам хьсанариз вердишарун я. Чун а кардихь кьелелай инанмиш я хьи, гьар са аялди чирвилер къачунин ва абуру умуьурда ишлемишунин рекье еке мумкинвилер ава.

Къейд ийин, Ахцегь райондин кьил О.М.Абдулкеримован регьбервилек кваз цийи гатун татилрин вахтунда, райондин вири школайрин дараматар келунин цийи йисаз ва вилик квай хуьтуьн шартлариз хьсандиз гьазур хьанва.

Районда образование вилик финин 160 йисан тарихди дагьви аялри чирвилер къачуниз къвердавай гзаф итигь ийизвайди, абуру урусин ва дуньядин куьлтурадин кьен-кьечи агалкьунрик шерик тирди якьин я.

Советрин гьукьмдин йисара Ахцегь районда образование мадни вилик фена. Куьруь са вахтунда округда 23 школа ахьайна. 1913-йисав гекьгайла, анра келзавай аялрин къадар 5 сеферда артух хьана. 1927-1928-келунин йисуз Ахцегьа 6 ва 7-классар арадал гьана. Га и келунин йисуз Самурдин округда 3 агьзурдаллаини гзаф аялри келзавай 37 школа авай. Анра 90 муаллимди кваллахзавай.

1928-1929-келунин йисалай Ахцегьа 300 аялди чирвилер къачузвай къвед лагьай дережадин школа кардик акатна. Ирид йисан образованидин гьакьиндай къанун агалкьунралди къилиз акьудуни ва школайрин къадар артух хьун цийи истемешунарни арадал гьизва. Дяведилай гуьгьуьнин йисара Ахцегь районда школайрин къадар хейлин артух хьана. 1956-1957-йисалай районда юкьван - 3, 7 йисан - 12 ва сифтегьан 19 школади кваллахиз эгечина. Санлай анра 3500 аялди чирвилер ва тербия гузвай.

1961-йисуз Ахцегьрин 1-нумрадин юкьван школадин 100 йисан юбилей шад гьалара къейдна. Лишанлу и вакьиадиз талукь яз тарихдикай суьгьбетзавай "Ахцегьрин 1-нумрадин юкьван школа" (автор - Рамазан Юсуфов) твар алай ктабни акьуднай. Ахцегьа школа ачухун неинки ахцегьвийрин, гьакьни Кьиблепатан Дагьустандин агьалийрин умуьурда, шаксуз, еке вакьиа тир...

И школадин сифте муаллимар Жами Бабаев, латышрин писатель Эрнест Бирзниеку-Упит, Абдулкадир Алкъадарский, Василий ва Мария Данченкояр, Ксения Брусилова ва Бадрудин Таирбеков тир. Школадин выпуск-

Буньям Султанован, Насир Эюбован, Насир Юзбекован, Энвер Эфендиеван, Абдулкерим Кисриеван, Гьажикьули Букарован, Абдулгьани ва Муртузали Шагьмардановрин, Гуьльдерей Бабаевадин, Паки Агьмедовадин, Бежикьиз Палчаевадин, Нияз Мирзоеван, Мегьамед Гьемзебекован, Мария Мирзоевадин, Гьамия Кьухмазовадин, Вера Лабыкинадин, Гуьруьсултан Мусаевадин, Демир Гьасанован, Ирейхан Палчаевадин, Фая Алимовадин ва хейлин масабурун тварар къени хушвилелди рикел хкизва.

Ахцегьрин 1-нумрадин юкьван школадин выпускникрин арада явлалу революционерар хьайи Кьазим-Мегьамед Агьасиев, Муьктадир Айдинбеков, Алимурзе Османов, Абдуселим Исмаилов, Юсуф Герейханов, Малик Гьаниев, жемиьатдин деятелар - Нажмудин Самурский, Мирзабег Ахундов, Абдусалам Айдинбеков, Советрин Союздин Игит Гьазрет Алиев, Социализмдин Зегьметдин Игит Саимат Ферзалиева, скульптор Аскар Сарьджа, милли театрдин бине эцигай Идрис Шамхалов, къизилдин мяденар ачухай Азиз Алискеров, Россиядин халкьдин артистка Рагьимат Гьажиева, Чехи театрдин балерина Алла Жалилова, Дагьустандин халкьдин шаирар тир Хуьруьгь Тагьир, Шагь-Эмир Мурадов, Дагьустандин халкьдин писатель Кьияс Межидов ва масабур ава. И школа себег яз, Ахцегьай 300-лай гзаф алимар акьатна (Гьажибег Гьажибегов, Агьед Агьаев ва икь мад). Абуру гьам уьлкведин, гьамни дуньядин илим вилик тухуник еке пай кутуна. Школадин тарихда сифте къизилдин медаль къачур вы-

Школадин коллектив 175 касдикай ибарат я. Абурукай 128 муаллимар я (40 муаллимдиз кьилин, 65-даз пешекарвилини 1-категория ава). 1-нумрадин СОШ-дин директордин везифаяр Сафинат Мамаевади тамамарзава.

Акьалтзавай несилдиз дерин чирвилер ва дуьзгьун тербия гун район вири рекьерай агалкьунралди вилик финин бине я. Гьавилляй и кваллах алай аямдин истемешунрий галаз къадайвал тешкилиз алахъзава.

Алай вахтунда районда образованидин 32 идара кардик квал. Абурукай 14 - юкьван, 4 - асул ва садни сифтегьан классрин школяар я. Идалайни гьейри, школадилла виликан образованидин 5 идарани кардик квал. Школадилла виликан яшда авай 2420 аялдикай 590 бицек аялрин бахчайриз физва. Алай йисуз Ахцегьа 60 чка авай аялрин цийи бахча ишлемишиз вахкуда. Райондин школайра вири санлай 2850 аялди келзава (абурукай 330 - 1-классдин ученикар). Аялриз 900-дав агакьна педагогвилини куьллуьгьчийри чирвилер ва тербия гузва. Абурун чехи пай чпихь пешекарвилини хьсан гьазурвал авай муаллимар я.

Къейд ийин, Ахцегьрин 1 ва 2-нумрайрин, Хуьруьгьринни Кьакларин хуьрерин школайрилай гьейри, райондин амай вири школяар куьгьне ва къулайсуз дараматра ава. Алай вахтунда Луткуна геле яргьал тир 1928-йисуз эцигнавай куьгьне школада 360 аялди 3 сменада келзава. 2018-йисалай эцигнавай, 400 чка авай типовой цийи дарамат ишлемишиз вахкуз гьазурзава. 2018-йисуз республикадин "100 школа" проектдин сергьятра аваз, Ахцегьрин 1-нумрадин ва Кьурукаларин

15-сентябрь - Дагъустандин халкъарин садвилдин югъ

И йикъара дуст, кваллахдин рекъай юлдаш, Дагъустан Республикадин искусствойрин лайхлу деятель, Белиждин аялрин яратмишунрин кваллин директор Мамедали АГЪАБАЛАЕВАХЪ галаз чна дуьньядин гьаларикай, инсанрин ацукьун- къарагъуникай, хизанрин алакъайрикай суьгьбетарна. Хизанрин алакъайрикай ихтилат фейила, Мамедали стхадиди гила эвленмиш жезвай бязи жегъилри, иллаки рушари, чпин дидейрин меслятриз килигна, гъуьлуьз фин бизнесдиз элкъурзавайдакай лагъана, сад-къве мисални Гъана...

Заз Мамедали стхадин уьмуьрдин юлдаш Белоруссиядай гъанвайди чизвай. Абуру санал яшамеш жез, ингъе 45 йис хъанва. Алай аямда эвленмиш жезвай гъа са миллетдин жегъил хизанривай чпин кланивал хуьз тахъунин, чехибуруз гъурмет тавунин, сада-садаз вафасузвал авунин нетижада хизанар чукуьнин месэлайрай авур веревирдер деринриз фена...

худай. Миллетчивилер, динар ва динриз аксивилер гилан цийи капитализмдин девирда акъатнавайди...

Лидия Агъабалаевадин гафарай малум хъайивал, абурун мехъерар пудра хъана. Сифте, командирди кьил кутуна, кваллахзавай военный частуна, ахпа - Белоруссияда. Дагъустандиз хтай юкьуз абуру аэропортунай Мамедалидин мукъвабуру таксида аваз зуьрне далдамдин ван килел алаз, Агъабала дахдин гурлу мехъер физвай кваллиз хканай...

Мамедали Агъабалаеван чехи буба Мамедалиди, Буйнаксда бухгалтервилдин курсар келна хтана, Къурагъа бухгалтер яз, хейлин йисара кваллахна. Дах Агъабалаев Агъабала 1952-йисуз Климхуьряй уьмуьр давамариз, Лукларин хуьруьз куьч хъана. Гьукуматди куьч хъайи хизанриз квалерни эцигна, 25 сотых чилни гана. Абуру куьч хъанвай чка вири тамари, чумурри кунвай.

- Дах а вахтунда трактористрин бригадир тир, - лугъузва Мамедалиди. - Лукларик вичин бригадидихъ галаз дахди халкъдиз салар цадай, емишрин багълар кутадай, чумуррини куьлуь кул-кусри кунвай хейлин чилер миьна, къулай шартлар арадал гъана.

■ **Куь хизандин арада, куьн гъар сад са миллет хъуниз килигна, къалмакъал хъанани?** - суалдиз, Агъабалаеври, къведани сад хъиз, "Буна вуч лугъузвайди я. Гъич садрани", - жаваб гана.

- Эвленмиш хъанвайбуру са миллетдин векилар яни, тахъайтла, гъар

Дуствал бинедаваз

Тамила САЛМАНОВА

Гъар са хуьруьхъ, гъар са макандихъ чпиз хас тир ерияр, къетенвилер жеда. Месела, алимин хуьр, пагъливанрин хуьр, шаиррин хуьр, устларин хуьр... - тварар акъалтнавай ерияр ава. Зи къвед лагъай ватан хъайи, зи аялвал, жегъилвал кьиле феи Цийихуьр (Ново-аул, Мегъарамдхуьруьн район) къелди машгур, тафаватлу я, адан къетенвал квекай ибарат я лагъайтла, тарифдай хейлин крар ава. Гъелбетда, ана яшамеш хъайибуруз, жезвайбуруз, а хуьре хийир-шийирдин мярекатра иштирак авурбуруз, гъатта аниз садра фин къисмет хъайибурузни чида хъи, Цийихуьре дуствал вине къазва, лезгийар, рутулгийар, азербайжангийар, ихрекгийар ва маса халкъарин векиларни стхавилелди яшамеш жезва.

Цийихуьруьн тарихдин дувулар яргъара авач. Ам пландин бинедаллаз дагъгийар арандиз куьнуарин программа уьмуьрдиз кечирмишай йисарилай гатлуьзава. 1939- йисуз Мегъарамдхуьруьн райондин мулкунал Рутул ва Ахъегъ районрай куьч хъайи дагъгийри цийи хуьр арадал гъана. Турк чалан халкъари - Тазакент, лезгийри - Цийихуьр лагъана. Гъа ик хуьрел твар акъалтна.

Куьч хъайи сифте кьилляй дагъгийрал гзаф четинвилер ацалтна. Арандин шартларихъ, гъавадихъ, зегъемвилехъ галаз вердиш тушир. Чилин къазмайра яшамеш жезвайбуруз цаяр къез гатлуьна. Дяведин йисара кашақдини хейлин инсанар рагъметдиз фена... Дагъгийри дурум гана, четинвилерай гил-гъиле къуна къечина. Рутул райондин Агъа Клатрухай куьч хъайи агъалийри сифте колхоз арадал гъана. Цийиз тешкилнавай майишатда зарбачивилелди кваллахиз, чпин хизанарни хвена, фронтдизни куьмекна.

Дагълара хъб-мал хуьз вердиш дагъгийри чпин пеше дегишарна, абурукай ципицар битмишардайбуру, багъманчийар, саларбанар, колхоздин кьилин хел ципицчивал хъана. 1966-йисуз колхоздикай совхоз хъана. Майишатдиз "Комсомольский" твар гунин кьилин сеbeb ам тир хъи, кваллахзавайбурун чехи пай жегъилер-комсомолар тир. Совхоздин девирда майишатдилай лап чехи агалкъунар къазанмишиз алакьна.

Районда сад лагъайди яз, майишатдикай миллионер совхоз, хейлин фялейрикай гьукуматдин шабагърин сагибар хъана. Совхоздик акатзавай са шумуд хуьруьн жемятдиз кваллахдин чкаяр, къазанмишдай, хизан хуьдай мумкинвилер арадал атана. Школьникири, жегъилри майишатдин агалкъунрик чпин пайни кутуна. Къе жемятди, алаатай вахтар рикел хкидайла, хушвилелди жуьреба-жуьре йисара майишатдиз регъбервал гайи. Аспалиев Усманан, Гъабибов Агъмедханан, Магъадов Гъажиомаран, Саркаров Абасан, Аливердиев Абдидин ва масабурун тварар къазва, жегъил несиладиз чпин суьгьбетра, рикел ххунра абуру чешне яз къалурзава.

Вичикай алай вахтунда векъиз, гъахъсуз рахазвай советрин девирда арадал атай и хуьре гъа девирда гзаф къулайвилер, авадавилер хъана. Хуьруьз яд гъана, куьнейра ктир цана, газдин турбаяр чуьгуна, яшайишдин имаратар эцигна...

Чи хизан Цийихуьруьз гъеж, 1984-йисуз, Ахъегъ райондин Ухулрин хуьряй куьч хъанай. Рикелай фидач, атай сифте килерай чаз и хуьруьнвийри, совхоздин кьиле авай ксари гъихътин куьмекар ганайтла.

Школада келзавай йисара за къатланай: муаллимри, мектебдин директор хъайи Султан Гъажимегъамедовича, миллетчивал арадал татун патал сад-садахъ галаз умуми урус члалал рахун гьикл истемидайтла.

Эхъ, къе чавай дамахдивди лугъуз жеда хъи, хизанда, мектебда чун миллетчивал квачиз тербияламишна. Къени и хуьре и кваллах давам жезва. Зун и хуьре амачтани, диде-буба, стхяр мукъвакьилияр ана ава, мукъвал-мукъвал аниз физва, хийир-шийирдик ква. Къейдна кланда хъи, и хуьруьн жемят бинеда дуствал аваз яшамеш жезва. Интернациональный хейлин хизанарни арадал атанва. Заз чидайвал, хуьре миллетрин арада къал-къиж, чуьруькар хъун, сада масадан шей чуьнуьхун ван атай крар туш. Сада-садаз ихтибарзава, квалерин раklar хъиз, риклерни ачух я.

Аял, жегъил вахтар кечирмишай къвед лагъай хайи хуьр аваз, за, гъелбетда, къе шадвалзава. Бинедилай 30 квалликай ибарат хъайи хуьр къе чехи поселокдиз элкьвенва.

Алай аямдин истемешунриз жаваб гузвай туьквенар, салонар, кафеяр, культураддин, образованидин, медицинадин идараяр, маса дараматар, багъларни салар галай чехи квалер ава. Хуьр йикъалай-къуз чехи ва гуьрчег жезва. Амма кьилин гуьрчегвал ана стхавилелди яшамеш жезвай жуьреба-жуьре миллетрин векиларин дуствал я!

Руьгъдин девлет артухариз

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Лезги гададиз белорусви руш гьикл къисмет хъанатла, и кардикайни ихтилат кватна.

■ **Мамедали стха, вун яр-гъал тир Белоруссиядай тир, лугъун чна, "Урусатдин цуькведал" гьикл дуьшуьш хъайиди я,** - суал гана за.

- Зун Лидиядихъ галаз Германияда таниш хъана. А вахтунда за Германияда авай СССР-дин военный частунин музыкадин взводада къуллугъзавай. Командирин теклифдалди, аскервилдин къуллугъдин вахт куьтягъ хъайила, ана зун мад къве йисуз акъвазна. И хабар зи дахдиз хуш хъаначир. Адан умуд чехи хчик квай, зун лагъайтла, Германияда акъвазна. Дахдиз, чи патара адет хъанвайвал, сифте заз мехъер ийиз кланзавай...

Захъ галаз, алава яз, 2 йисан контракт кутлун тавунин патахъай командирдиз ада тавакьудин чар къеней. Дахди вичин тлалабун чехи хизан хъунихъ галаз (муьжуьд аял, 4 гадани 4 руш) алакьалу авунвай.

И кардикай заз мукъвабуру хабар ганвай. Куьрелди, а чар командирдал агакъ тавун патал заз почтада кваллахзавай чи гадайри куьмекна. Дахдиз зун хуьруьз хтана кланзавай.

Гъа и вахтунда заз чи частунин столовойда са гуьзел руш акуна. За адахъ галаз таниш хъун къетна. Адан гафарай малум хъайивал, ам ва мад пуд руш иниз, къве йисан икьрар кутлунна, кваллахиз атанвай. Зи жележдин уьмуьрдин юлдаш ашпаз тир. Гъа ик чун сад-садаз хуш хъана. Алакьяр мягъкем хъайила, чна чи диде-бубайриз чарар

къеней, эвленмиш жез кланзавайдакай хабар гана. Им 1977-йис тир.

Белоруссиядай тир Лидия Кузнецова, юкьван школа акъалтарна, Могилев шегъердин технический училищедин кулинариядин отделенидик экечна. Вичин зегъметдин рехъ ада Могилевдин "Лавсан" твар алай комбинатда авай кьилин столовойда кваллахунилай башламишна...

Зун Германиядиз дуст руша чуьгурди я. Чна, военкоматдиз фена, арзаяр къеней. Куьрелди, са тимил вахтунилай чаз Германияда авай чи военный частуниз кваллахал фидай ихтияр ганвайдакай хабар атана. Са военный городокда кваллахзавай чун сад-садал гьалтиз хъанай.

■ **Вун - белоруска, Мамедали - лезги Германияда сад-садал гьалтна, кланивилин гьиссери цуьк ахъайна эвленмиш жезва лагъай хабар диде-бубайри гьикл къабулна?**

МАМЕДАЛИ. - Зи дах ва багърияр зун белорускадал эвленмиш хъуниз акси хъанач. Хизанди разивал гана.

ЛИДИЯ СВАС. - Зи дидедик сифте са тимил къван къалабулух акатнавай. Ахпа зи жележдин уьмуьрдин юлдаш старшина, хъсан пешекар-музыкант тирди чир хъайила, къалабулух квахъна. А девирда, гила хъиз, миллетчивал, къал-макъал авайди тушир. Вири сад-садаз юлдашар, вахар, стхяр тир. Чехида гъевчидаз, гъевчида чехидаз гъурметдай. Аял диде-бубадин чина акъваздачир, феий чкадай вахтунда хкведай. Сада-сдан кефина эцядачир. Къуллугъдал алайдани вичин работниркихъ галаз вич гъурметлувилелди ту-

жуьре миллетринбуру, кар ана авач, - лугъузва Мамедали стхадиди. - Хизандин сагъ-саламатвал, сад-садаз куьрвал, мягъкемвал, риклентарвал багъишламишунилай, сабурулувилелай ва садавай сад эхиз хунилай, сада муькуьдаз ийизвай гъурметдилай, гьиссерин чимивилелай ва жавабдарвилелай аслу я...

Дугъриданни, Агъабалаеврин хизан неинки са белижвийриз, гьакл Дагъустандани гзафбуруз хъсан патахъай машгур я. Интернациональный хизанда къве веледни къуд хтул, пуд халкъдин арада сих алакь аваз, девлетлу культурадин ирсинин, халкъар адетрин хъсан гъавада чехи хъана. Чех гьик гъурметлу ятла, абуру чпин аяларни диде-бубадиз ва чехибуруз гъурмет ийиз вердишарна. Хва Руслана табасаранви рушахъ галаз уьмуьрзава. Руш Людмила вичин гъуьлуьхъ галаз Санкт-Петербургда яшамеш жезва. Абуруни, чпин диде-бубадилай чешне къачуна, хизандин баркаллу адетар давамарзава.

Агъабалаеврин хизанди мусурманринни хашпарайрин суварарни шаддиз кьиле туьхуза. Абуру чпин кьилин суварар Дагъустандин халкъарин садвилдин ва Гъалибвилдин йикъар яз гьисабзава. Ватандин Чехи дяведа телеф хъайи Мамедали буба рикел хкизва. Халкъарин садвилдин юкьуз вири хизан санал кватл жезва.

Акьвазайвал, къве миллетдин векилар эвленмиш, санал яшамеш хъуни хизандин руьгъдин девлет артухарзава, сада-сдан культурадин адетар чирзава, аялар халкъарин адетрин бинедаллаз тербияламишзава. Къуй бахтлу хуьрай вирибурун хизанар!

Ахцегъ. Халкъдин Гылин сеняткарвилер

Шерибан ПАШАЕВА, тарихчи

Къадим заманайрилай инихъ ахцегъви-яр халкъдин сеняткарвилел машгул хъайиди я. Дишегълийри къизилверекъдин, гиминдин гъаларалди нехишар атлудай, гамар, халчяяр ва маса затлар храдай, магъут (суконо), лит, къвачин къапар гъазурдай. Ахцегъви итимрин къилин кеспияр металлдикай затлар авун, къарасдал нехиш атлун, эцигунрал машгул хъун тир. Гъар са кеспи ирс яз къезвай. Амма виридалайни гъаф ина вилик фенвай-бур гамар хрун ва металлдикай затлар авун тир. Эхиримжидак са шумуд хел акатзавай: къизилдикай, цуруникай, бурьунджикай жуьреба-жуьре затлар, нехишар атланваз, яракъар (къайи, гуьлле ядай), дишегълийрин безекар, итимрин парталрал, балкъанрал эцигдай шейэр гъазурун ва икӀ мад.

Къенин макъалада суьгъбет физвайди Дагъустанда лезгийр машгул хъайи вири сеняткарвилер санлай квахъуникай я. Вучиз къе лезгийрихъ виликдай машгул хъун адет тир саки са сеняткарвални амач? Им квехъ галаз алакълалу я? Бес агъзур йисаралди вилик феи, и къил а къил авачир къван чапунчивилеризни дъевейриз дурум гуналди, XX асирдин эвел къилералди хуьз алакълай сеняткарвилер садлагъана са 100 йисан вахтунда халкъдин рикӀелай михъиз гъикӀ алатдайди я? И суалри жуван халкъдин пакадин йикъакай фикрзавай гъар садак екез къалабулук кутазва. Адетдин сеняткарвилериз ва абурун дережадиз вири дуьньяда виниз тир къимет гузва, гъикӀ хъи, и хел халкъдин статусдихъ ва имидждихъ галаз лап сих алакълада ава. Лезгийр Дагъустандин декоративно-прикладной ва халкъдин искусстводай акъудунихъ чӀуру нетижаяр ава. Им, сифте килигайла аквазвай хъиз, алай аямдин лезгийр патал са акваван важиблур тушир яшайишдин хилер квахъун туш. Гъакъикъатда им лап четин ва сифтедайни вич къатлуз са акваван регъят тушир месэла я. Чун а месэладин деринда чуьнуьх хъанвай себедрай къил акъудиз чалишмиш жеда.

Чун, лезгийр, гъавурда аквазвач: вучиз советрин вири девирда Къиблепатан Дагъустанда гъилин устларин сеняткарвилер пешеяр къвачел акъалдарнач? Гъа са вахтунда Кубачида, Дагъустандин Централный ва Кеферпатан бязи хуьрерани халкъдин сеняткарвилери февралдин революциядиллай вилик авайдалай советрин ва адалай гуьгъуьнин вахтара цуьк акъудна, лап виниз хъаж хъана. За и крар, сифте нубатда, Кубачида, мисал яз, Централный ва Кеферпатан Дагъустандин амай чкайрани хъиз, металл гъялдай художественный чӀехи комбинат ачухунихъ галаз алакълалу ийизва. Гъа и комбинат ачухунихъ галаз сад хъиз, мектебра мажбуридаказ программадик металл художественный рекъий обработка ийидай жуьреба-жуьре предметар кутуна. Аялриз къелпина амас (!) гъилин устларин пешеяр чирунив эгечнавай. Мектеб акъалтарайла, абурукай саки виридакай устларар жезвай. Им республикадин тайин макъсаддихъ элкьурнавай программа тир. Мисал яз, ДАССР-да Кубачидин комбинатда къвалахун социализмдин зарбачи зегъметдиз барабар тир. Анин зегъметчийриз - къвалахдин йикъар, колхозра ва совхозра хъиз, мажибар, шабагъар, пенсия гузвай. Са гафуналди, вири патарихъай куьмек агакъзавай. Анжах са чпин къуватдалди кубачивийрилай и жуьредин нетижаяр арадал гъиз алакълачир. Ихътин суал гуз къанзава: вучиз и жуьредин комбинат Къиблепатан Дагъустандин чӀехи гъич са хуьре къванни ахъайнач?

Тарихдиз талукъ делилралди и месэла ачухин. Революциядиллай вилик Дагъустанда гъилин сеняткарвилер виридалайни чӀехи ва машгур центраяр Кубачида ва Ахцегъа авай. Идалайни гъейри, къве центрани гъеле XX асирдин эвел къилера, металл гъялунал гъалтайла, неинки са дережада авай, гъатта Ахцегърин артеллар чпин къадардал ва металл (полудрагоценный ва драгоценный) обработ-

ка авунин къайдайрин жуьреба-жуьревилел гъалтайла, Кубачидилай хейлин вилик фенвай. Идан гъакъиндай делилар урус авторин къвалахра гъатнава. Революциядиллай вилик вахтара Кубачи, къизилдикай безекар авунал гъалтайла, Дагъустандин амай чкайрилай са куьналдини тафаватлу жезвачир. "XVIII асирдин эхирра ва XIX асирдин эвел къилера, - къхъизва Э.В.Кильчевскаяди ва А.С.Иванова, - даргийрин Кубачи, лакрин Къумух, Унчукатл, Балхар, лезгийрин Ахцегъ ва аваррин Ругуджа, Гамасутл, Гоцатл, Унцукул, Хунзах ва маса хуьрерин заргарин безекар амайбурулай къетӀендаказ тафаватлу жезва". Аквазвайвал, гъич са жуьредани Кубачи ва я Унцукул къилди къейднавач. Абури умуни сиягъдик ква. Эгер чна винидихъ тӀвар къунвай хътин комбинат Ахцегъа ва я лезгийрин маса са чӀехи хуьре ачухнайтӀа, мектебдин программадикни металл обработка авунай мажбури тарсар кутунайтӀа, аялриз гъевчи чӀавалай гъилин сеняткарвилер пешеяр чирнайтӀа, Ахцегъар ДАССР-дин (СССР-дин) устадрин центрадиз элкьведай, гъатта Кубачидин устларин искусстводилай гъич са къусни агъада жедачир. Вучиз икӀ авунач? Аквазвайвал, ДАССР-да бязи халкъариз гъилин сеняткарвилер вилик тухудай виниз тир дережадин шартлар яратмишна, абуруз гъукуматдин дережада аваз куьмекар гана, амайбуруз - ваъ. Ахцегъиз талукъ дуьшуьшда лагъайтӀа, авайдини къакъудна. XX асирдин къвед лагъай паюна Къиблепатан Дагъустанда гъилин сеняткарвилерихъ виликан вахтарин хътин важиблудал амуькнач. Устларивай, революциядиллай вилик вахтара хъиз, къилди къвалахиз хъжезмачир, абур къаз, дустагъзавай ва суьругъзавай. Советрин артелрилай ва комбинатрилай къецъй гишидихъ ва амай металлрихъ (полудрагоценный ва драгоценный) галаз къвалахдай ихтияр амачир. Къиблепатан Дагъустанда металл обработка авунихъ ва заргарвилерихъ галаз алакълалу вири сеняткарвилер йигиндаказ квахъиз эгечна. Чпин ата-бубайрин сеняткарвал гадариз къан тахъай тек-бир устларар Юкъван Азиядиз ва я маса чкайриз куь хъуни мажбури хъана. Гъа икӀ, XX асирдин къвед лагъай паюна лезгийрихъ заргарвал ва металл обработка авун халкъдин прикладной искусстводин хилер яз амуькнач. Винидихъ къейднавайвал, Кубачида ва Унцукулда хъиз, чахъ республикадин дережада и сеняткарвилер хуьдай шартлар хъанач. Ахцегъ ва Къиблепатан Дагъустандин амай центраяр, дъевидилай гуьгъуьниз халкъдин сеняткарвилер арадал хкидай умуни программадик кутунач. Февралдин революциядиллай вилик вахтара Кавказда виридалайни машгурди тир лезгийрин гамар ва халчяяр хуруниз талукъ сеняткарвикайни гъа икӀ лугъуз жеда.

Чи вахтунда Къиблепатан Дагъустандин лезгийрин сеняткарвилерал чан хкунин месэла хцидаказ аквазнава. Умудзава хъи, чи районрин къилера авай ксар, неинки чи ерийрин экономика хъажунал, гъакӀ Кавказда ва Россияда чи гъар са райондин тӀвар машгурна гъалтайлани, еке метлеб авай и месэладиз артух фикир гуз эгечда.

Лезгийрин XIX асирдин дишегълийрин чӀул. Техника: гиминш, рангунин шуьше, къелени, цурни цинк какадарна, арадал атайди, цур ишлемишнава, басма ийидай къайдада нехиш атланва, филиграндин къвалахдикай, хуруникай менфят къачунава. Ам Патимат Гъамзатовадин (Дагъустандин изобразительный искусствойрин П.С.Гъамзатовадин тӀварунихъ галай музейда) коллекцияда ава.

Яраб лезгийрин ихътин дережадин искусство, рикӀелай алудна, тарихда гъатнава жал?!

Цийи ктабар

Петрдин портуникай мани

Гъаким КЪУРБАН, РФ-дин писателрин Союздин член, илимрин доктор, профессор

И йикъара за гъаф итижлу ктаб къелна. Адаз авторди ажайиб тӀварни ганва: "Петрдин портуниз гъахъзава гимияр..." Ктабдин автор республикада машгур журналист, гъам Россиядин, гъам международный жуьреба-жуьре премийрин лауреат Алик АБДУЛГАМИДОВ я.

Ктаб Махачкъаладин гуьлуьн алишверидин портунин тарихдиз бахшнава. Авторди, порт арадал гъиз эгечлай сифте йикъарилай гатлунна, чи йикъаралди ам фенвай рекъиз анализ ганва.

Портунихъ галаз санал Махачкъала шегъерни арадал атайди ва абур, къведни санал чӀехи жез, виликди феиьди, гилани санал, гележегдихъ умудлу яз, виликди еримшизавайди хъсандиз къалурнава. Портунин тарихди пуд асир къазва: Урусатдин пачагъ I Петрди Персиядиз поход (сиягъат) тешкилай 1722-йисалай инихъ чи йикъарал къведалди.

Ктаб сифте гафуникай ва 5 паюникай ибарат я: "Порт хайи югъ", "Россиядин Къиблепатан гуьлуьн варар", "Порт XX асирдин сифте къилера", "Порт дъевейри йисара", "Цийи аршарихъди рекъе". Ктабдихъ эхиримжи гаф, гъакӀни хейлин шикилар, ишлемишнавай чешмейрин сиягъ гала.

Ктабда тарихдин, этнографиядин, гуьвлерин, техникадин, яшайишдин ва гъакӀ маса хилерайни дерин чирвилер гудай итижлу гъаф къадар материалар гъатнава. И карди ам къелзавай вирибуруз хуш жедайди ийизва. Авторди ктабдин гъар са къиле архивдин документралди, гъакъикъи рекъемралдини делилралди зурба гъерекат, портовикрин чӀехи коллективдин виликан ва гилан зегъмет, гуьлуьн портуни чи республика патал гъикъван чӀехи метлеб авай шегъер ва гъакӀ майишатдин хилерни гъикӀ арадал гъанатӀа къелзавайбуруз гъевесламишдай тегъерда суьгъбетзава. Ктабдай аквазвайвал, Махачкъаладин гуьлуьн портуна алатнавай вири асирра, йифизни, юкъузни, ара атлунар авачиз, уьмуьр - къвалах ргъаза. Ам виликди физва, ада Дагъустан чӀехи Россиядихъ ва къунши республикайрихъ, маса гъукуматрихъ галаз алакъламишзава.

Ина датлана алишверидин чан ала. Нетижда гъам чи меркез Махачкъаладиз ва вири республикадиз суьрсетар агакъарзава.

Алик Абдулгамидов чаз журналистикадин, публицистикадин ва художественный литературдин жигъетрай къетӀен устад яз чӀада. Гъавилий адалай и ктабдани адетдин крарикайни, тарихдин вакъийрикайни, чи халкъарин этнографиядин ивириккайни, техникадиз талукъ месэлайрикайни къелдайдан фикир желбдай тегъерда суьгъбет ийиз алакъланава. Гъатта ганвай баянрини итижлувал арадал гъизва.

Ктаб гуьрчегдаказ тукълурнава, гъаф шикилрини ина чка къунва. Петровск, Дербент, Тарки шегъерин, гуьлуьн портуни гъакъиндай, аниз атай жуьреба-жуьре гимийрикай, тарихдин вакъийрикай хейлин чирвилер агакъарзава.

"Петрдин портуниз гъахъзава гимияр..." адетдин ктабикай туш. Ам авторди Махачкъаладин портуни ва шегъердиз бахшнавай чӀехи мани - сага, эпопея я. Чаз ам автордин яратмишунрин арш хъиз жезва. Гъавилий, чи фикир я, и ктаб гъар са касдин къвале, библиотекайрани музейра хуьниз лайихлуди хъанва. Идахъ галаз сад хъиз, чи фикирдалди, ихътин савкъат арадал гъунай автор чӀехи пишкешдиз ва гъакӀ "Махачкъала шегъердин Гуьрметлу агъали" тӀварцизни лайихлу я...

РикӀелай тефидай инсанар

Хазран КЪАСУМОВ

Алатай асирдин 30-40-йисара СтӀал Сулейманан (гъа йисара - Къасумхуьруьн) райондиз Урусатдай хейлин жегъил пешекарар атанай, абуру хуьрера педагогвилер, здравоохраненидин ва жуьреба-жуьре маса хилера къвалахнавай. Дагъвийр савадлу, сагълам хъуник еке пай кутунай. Гъа пешекаррикай - урус ва маса халкъарин векилрикай къенвай "Незабываемые имена" тӀвар алай ктаб и мукъвара "Новый Кавказ" издательский дестеди къелдайбурув агакъарнава. Ктаб халкъдин къегъал хва Имам Яралиеван мергъяматлувилерин "Умуд" фондунин такватрихъ гъазурна, чапдай акъудна. "Незабываемые имена" проектдин куратор Дагъустандин халкъдин шаир, райондин культурадин отделдин начальник Майрудин Бабаханов, ктаб гъазурайди машгур журналист Алибег Омаров я.

Урусатдай Дагъустандиз жегъил пешекарар атуникай, абуру районада образование, здравоохранение, промышленность, хуьруьн майишат, культура вилик тухуник кутур еке паюникай суьгъбетза-

ва. Хейлин мисалар гъанва, хъсан пешекаррин тӀварар къунва.

Цийи ктабдин эхирда алатай асирдин 30-40-йисара Къасумхуьруьн районкоматда учетда аваз хъайи урус халкъдин ва маса миллетрин векилар тир саки 500 касдин, абур дидедиз хъайи чкайрин тӀварар къунва.

Къуьчхуьр Фазилан (Асланован) - 60 йис

Хуш къилихни гуьзел къамат...

Мерд АЛИ

Инал гъанвай келимаяр Къуьчхуьрви ФАЗИЛА вичиз тарс гайи муаллимдикай кхьенва. Амма чна гьиссзава: ихьтин лишанар муаллимдивай тарс къачур ученикдизни хас я.

Фазила гзаф йисара инсандин къилих векъи жедай къурулушра зегьмет чугуна. Ихтилат силсидиквай бур вахтуналди хуьзвай идарадикай - Махачкъаладин 1-нумрадин СИЗО-дикай физва. Фазил Жумалиевича ана 2000-йисалай инихъ та пенсиядиз экъечдалди къуллугъна. Подполковникдин чиндив агакъна. Гилани ада гъа идарадин ветеранрин советдин председателвилин везифаяр тамарзава.

Къанун-къайда хуьдай органра вичин жегил йисар акъуднавай касдихъ шаирвилин гьисс, бажарагъ хуьни, вичини асул гьисабдай зарафатни хуьруьн кваз кхьини чи фикир артух желбзава, къилихни адан гъа карди хуьзва...

Инал вич-вичелай риклел ам хайи хуьр - ватан, адав шаирвилин гьиссер-цирер агакъарай муаллимар, хуьруьн члехи тарих къевезва.

Къуьчхуьр - члехи классик, вичел "бунтчи шаир" твар акъалтай Саидан ватан тушни бес! И хуьруь са шумуд несилда генани бажарагълу шаирар, манидарар, арифдарар гайидини риклел къевезва. Айдунбег Камиллов, Улушан Муталибов, Алимет Алиметов, Абдурагъман Ляметов, Зара Латифова, Зара Фейзуллаева ва масабур гъа жергедай я.

Фазилав агакънавайди, сифте нубатда, гъабурун ирс, тежриба я.

Гъа са вахтунда уьмуьрдайни кьуьцуруди дадмишайди, вичин ивидик дериндай кужумайди адан шииррай чир жезва. За саки 10 йис идалай вилик, сифте яз шаирдин члалар "Лезги газетдин" чинал гьидайла, кхьенай: "Сирлу кар туш. Чи дагълара чпин гъайбатдикай гьелелиг ван тахъанвай, инсанри тариф тавунвай акъван булахар ава хьи! Зи фикирдалди, Фазилни гъахьтин, гьеле ахтармиш тавунвай булах хьиз я."

Нубатдин сеферда куь вилик цийи эсерар гьидайла, а гафар за генани тикрарнава. И кар кутугнава, гьик хьи, цийи шиирра Фазил цийи терефрихъгъай (юмординни сатирадин, айгъамринни насигъатрин) ачух жезва.

Лирикадинни муьгъуьббатдин, гражданвилинни тибиадал гьейранвал авунин эсеррихъ галаз сатиранни, юморни, философиядин веревирдерни хуьни шаир санал акъваз тавунвайдан гъакъиндай шагъидвалзава. Чна и кар тебрикни ийизва.

Ф.Асланов 1961-йисан 15-сентябрдиз Къурагъ райондин Къуьчхуьррин хуьре дидедиз хъана. Къурагъа юкъван школа, 1984-йисуз ДГТУ акъалтарна, инженервилинни технологвилин пешеяр чирна, ада чи са хейлин заводра зегьмет чугуна, армиядин жергеяр къуллугъна. Хтана, мад вичин пешедай къвалахун давамарна.

2000-йисалай ада вичин вири къуватар ва мумкинвилер къанун-къайда хуьдай органрихъ галаз алакълу авуна.

И йикъара шаирди - подполковникди вичин 60 йис тамам хуьн къейдзава. Юбилей тебрикун яз, чна и чинни гъазурнава.

Къецил квачер - мурклад вацал, Лап акъатдай кларабриз тлал...

Къежей квачер, алуки къапар, Хер акъатна, куз жедай тлар. Келда лугъуз, заз хъайи къар, Гьич риклелай фич а йисар.

Сагъ хуьй, Къурагъ, ятлани вун, Гьич пашман туш Къуьчхуьрви - зун. Гияр шегьер авадан хуьн, Эрзиман я мадни акун...

Чи дагълара

Пак михьи тир пирер аваз, Такабур Кетин дагъ акваз, Сува гатуз къвалах ргаз, Жедайди тир Къуьчхуьр дагълар.

Агъзур гектар ядай векьер, Тамал къамуз машинд рекьер. Сурь-сурь-сурь хипер, келер, Ван ацалтна, Къуьчхуьр дагълар.

Жегил-жаван - жерге-жерге, Чанта, дергес къуна къуьне, Ашки - гевес аваз рикле, Язавай тир Луцах гуьне.

Хкведайла мани - мецел, Шад ван жедай хуьруьн къилел. Гъа вахтар хтайла риклел, Дарих жезва, Къуьчхуьр дагълар.

Армиядай

дустариз чар

И пад - Китаи, а пад - Япон, Эрзиман я заз куьн акун. Къве йисалай хкведа зун, Гуьзлемиша азиз, дустар!

Къуллугъдикай за вуч кхьин, Дуьньяд галар къуй хуьй секин. Ахъайдай хьи за квез якъин, А кар туш квез течиз, дустар!

"Яргъал Восток" я къариблук, Пара туш аскердин дуллук. Аяз кваз акъатда саврух, Гьик я ина квез чиз, дустар!

Им зи бурж я, ийиз къуллугъ, Хъсан я зи кефи, сагълугъ. Къаравулда кваз зак шулугъ, Маса къайда течиз, дустар!

Садалайни чун туш зайиф, Къисмет тахуй дяведин циф. Чанни гуда, къведач гъайиф, Ватан патал михъиз, дустар!

Гъар экуьнахъ аквада рагъ, Гатуз инагъ я къацу багъ. Гайитлани тавни утагъ, Хкведа зун хуьруьз, дустар!

Бязибур - чагъа - "молодой", Къалурда чеб яз "деловой". Зунни ава лап "боевой", Зарафатриз, кефиз, дустар!

И яргъай за кхъей чарар, Зи дустарин аваз тварар, Ярудалди чуьгуваз цларар, Лайих я лап хуьниз, дустар!

* * *

Къимет амач кел-кхьинихъ, Чирвал авай пешекардихъ. Инженеррихъ, алимарихъ Авайд гъаклан твар хъана хьи!

Луту, къучи гъатна квенкве, Барбат изва вири уьлкве. Алимар гьич амач виле, Пешекар бейкар хъана хьи!..

Къуьчхуьр ФАЗИЛ (АСЛАНОВ)

Зи хайи хуьр

Зи Лекъендин рикл - Къакъан рагар тик, Цигел я, шерик, Зи хайи Къуьчхуьр. Никлерни чуьллер, Зегьметкеш гилер, Мискинар, муькъвер Авай хуьр Къуьчхуьр. Зи аял вахтар, Къамун ван, ахар, Дидед гай афар - Зи хайи Къуьчхуьр. Тарихдин хирер, Дерин тир сирер, Сурарни пирер - Зи хайи Къуьчхуьр. Ажеб я къисмет - Ятар, бул девлет... Къе етим, хевлет, Зи хайи Къуьчхуьр. Аслан бувад къвал, Чирай дидед члал, Вал атанвай гъал?.. Зи хайи Къуьчхуьр. Чиди я тахсир, Хуьн тавур а хуьр, Квалер жезмач чир, Зи хайи Къуьчхуьр. Лукманрин карван, Пирерин макан, Заз гъакъван я клан! Зи хайи Къуьчхуьр. Саидан ватан - Чи руьгъ, дин - иман... Чун ваз мад - мугъман, Зи хайи Къуьчхуьр.

03.11.2013

Къейс муаллим!

Виридав ви къени рафтар, Хъуьчуьк жедай ктаб - дафтар. Куьре, Самур - ваз бул дустар. Машгур кас тир чи Къейс муаллим!

Тибиадин тир хьи савкъат, Хуш къилихни гуьзел къамат. Чаз илим чириз гъакъкъат, Гуьлданрин сир чи Къейс муаллим!

Чи гадайриз тир вун даях, Ви тарсар чаз герек саягъ. Ажайиб кас, гвачир дамах, Михъи, магъир чи Къейс муаллим!

Рикл кудай на гъар лезгидихъ, Къуьн кутаз гъар са дердидик. Садни тунач вуна гъарикл, Кар галтайла, чи Къейс муаллим!

Вун хътинбур, ава тлимил, Халкъдихъ рикл куз, идай майил. Милайим хъвер, хесет - къизил, Халис дагъви чи Къейс муаллим!

И гафар вав, чан аламаз, Агакъариз къисметнач заз. Амач лугъуз ван хъайла чаз, Кур дерт хъана, чи Къейс муаллим!

Къунши

Зиямуллагъаз

Икрагъ хъанва ракъарикай, Агал тежер ракъарикай, Вучин ихьтин устларрикай? Себеб жезвач, Зиямуллагъ!

Бизар хъана, такъаз ик худ, Мад капотдиз вегъезва гъуд. "Устларар" килигна шумуд, Къил акъатнач, Зиямуллагъ!

Къунши Замир - члехи устлар, Гъадавай куьз къадач хабар? Зегъримарди ийиз рикл тлар, Худ къазавач, Зиямуллагъ!

Шамсудина ийиз буксир, Ваз куьз авач адан къадир? Гъадаз чизва машиндин сир. Ваз лугъузвач, Зиямуллагъ!

Ремонтдай пул къемир гъайиф, Машиндикай жеда ви лиф. Аккумулятор хъанва зайиф, Куьз къачудач, Зиямуллагъ?

Гуз кланзава ваз са куьмек, Лагъ зат аван завай герек? А машиндив за вун гъелек Ийиз тадач, Зиямуллагъ!

Къуьчхуьр Фазил - зун ви къунши, Валлагъ, ви "РАФ" хъанва къуьзуь. "Газель" къачу, гана вири, Чара авач, Зиямуллагъ!..

Гъахъ паталди...

Къуллугъхана хъана чаз "къвал". Гьич фу недай амач мажал. Минет хуьрай, акъудмир къал, Я члехиди, я Хан Агъмед!

Чи къвалахдин хуьрай къадир. Зунни Анвер яни тахсир? Фитне извай иблис кафир, Ам шейтан я, я Хан Агъмед.

Чун вири лап хъанва бизар. Туба хуьй мад Ирчид базар. "Газель" галдай жагъур устлар, Минет - аман, я Хан Агъмед.

Гъвечибур къевез хъана члехи, Зун къуллугъдал хъана рехи. Заз килигиз вун пис терси. Бес ик жедач, я Хан Агъмед?

Рахуникай авач файда, Чна къанун хуьда къайда. Гъелегъар къаз акъван зурба, Чак тахсир кван, я Хан Агъмед?

Вунни тушни гъа Куьредай - Чун члехи хъай са уьлкведай? Мийир на кар чал хуьредай, Делил аван, я Хан Агъмед?

24.02.09

Низ чидай?

Пиян итим за хутахун - Адан паб зал хъана къудгун. Низ чидай ик къабулун чун, Итимдиз капаш хъана хьи.

Заз клан хъана са меслягъат, Секиндаказ гун насигъат. Акъудна тамам къиямат, Ина са тамаш хъана хьи.

Зи гафуниз гузвачир яб, Итим кесиб хъана татаб. Зарпанд алатай хъиз тир паб, Зун къулухъ яваш хъана хьи.

"Я вах, садра яб це на заз, Гъакъкъат за ахъайин ваз. Алачиз, экъуьгъиз рахаз, Вазни къе са яш хъанва хьи..."

Язух хъана заз ви итим, Куьнедал ярх хъанвай етим, Къвачел аруш хъанвай са сим. Заз чидай къардаш хъана хьи.

Дуьшуьш хъана зун хатадай. Вун вуч паб я, ик рахадай? Вил авач итим аквадай, Ам гъакъван къамаш хъана хьи?..

Хъсанвализ феи Фазил, Гъакъван пашман хъана сефил. Лап беладик кутуна къил, Дарих жез, кармаш хъана хьи!

Мектебдин рекъе

Гьич галатун чидачир заз, Хъфидай зун гъак гевес кваз. Дагълар, къамар тушир четин, Экуьн къудаз - рекъе хуьтуьн.

Жив къвана, рехъ жедачир чир. Я къван-къумбак, къвачин жигъир. Ксанваз хуьр, яргъандик кваз, Ахар авачир тек са заз.

Пуд муькъвелай физвай зи рехъ, Чир жедачир муькъуьн къерех. Сад Аллагъди хуьзвай, заз чиз, Иифен рекъяй текдиз хъфиз.

Гъалта ничхир, жеда дуьшуьш, Хуьтуьн циклиз аяз къизмиш. Кич авачир са клус, валлагъ, Шукур хуьй ваз, зун хъеи Аллагъ!

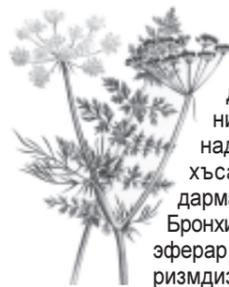
16 версин рехъ тир яргъал, Вацл акъвазна, жедай бейгъал.

Дарманрин набататар

Эферар

Эферар 70-80 сантиметр кван виниз хкаж жезвай, гутгуб пешер экъечдай набатат ва адан тум я. Набататдал гъевчи четиррин квалубда авай лацу цуьквер экъечда. Адет яз, ам июндиз цуькведа жеда. Абур дагъдин чурара, тамун кьерехра, чи бязи чуьллерани булдалди экъечзава.

Эферар тям хъсанарун патал хуьрекрик кузава. Абурухъ иштягъ хъсанардай куват ава. Дагъвийри асул гысабдай абур регъвена ишлемишзава. Амма абурук дармандин такъатарни ква. Бязи азарриз акси яз менфят къачун патал набататдин тум (эферар) кватзава. Эферар алай "четирар" атлана, кьурурзава ва абур гъава фин тийидай къапуна хуьн меслят къалурзава.

Эферрик эфирдин гъери, углеводар, белок, флаванонидар, шкъакъ ква. Медицинада эферар квай антисептикаярни малум я. Халкъдин медицинада абурукай хувадин кваллахъсанарунин, бронхитдиз акси дарманрин еринда хийир къачуза. Бронхитдиз, жигеррин азарриз акси яз эферар ргай яд ишлемишзава. Метеоризмдиз (ратара газ кватл хуьн) акси яз лап гъевчи аялризни гуз жеда. Риклин, дуркунрин азарар авайбурузни эферрикай менфят хкатда.

Эферрин члемедикай авай еке хийирни инсанриз фадлай малум я. Абурукай гъалима гъазурдай, ишлемишдай къайдаяр ва макъсадар пешекарривай хабар кун чарасуз я.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

“Леки” - пагъливанрин макан

Сагълам уьмуьр кыле тухунин, спортдал машгъл хуьнин кардал жегъилар желбзавай ватанэгълийрикай сад Москвада яшамыш жезвай спортсмен, тренер, какахъай женгерин “Леки” клубдин тешкилатчи, спортдин мастер **Эльмар Телманович ГЪАЖИ-АГЪМЕДОВ** я.

Заз чир хъайивал, тренервилдин рекъай вад йисан тежриба хъанвай пешекардин регъбервилдик кваз спортдал машгъл жезвай хейлин жегъилрихъ хъсан агалкунар хъанва, жезва. “Леки” сифте нубатда лезгийрин спортдин макан я.

Эльмар Гъажиагъмедов 1994-йисан 18-апрелдиз дидедиз хъана. Ам Хив райондин Цийи Фригърин хуьрай я.

“Леки” твар алай спортдин клуб ада 2019-йисуз Москвада арадал гъана ва ана алай вахтундани кылин тренервиле кваллахни ийизва.

Э.Гъажиагъмедова 3-4-классра келзавай чвалалай спортдиз майилвал къалурна. Сифтедай дзюдодални самбодал машгъл тир, Дагъустандин чемпионатдин призер хъана. Келиз Москвадиз феидалай кьулухъ ана А.Харлампиеван тварунихъ галай женгинин самбодин мектебдик экъечна. Женгинин самбодай Москвадин чемпионатда гъалибвал къачуна, спортдин и жуьредай мастервилдин тварцизни лайихлу хъана. Гутьгубнлай грэпплиндал, какахъай женгерал элячйна, пешекаррин акъажунра агалкунралди иштиракна.

чун нетижаяр ахтармишун патал имтигъанра - акъажунра иштиракунив эгечйна. Дамахдивди кьейд ийиз жеда, клубда какахъай женгерай вердишвилер къачур спортсменрин иштираквал аваз, пешекарвилдин ММА-дай 14 бягъс тешкилна. Абурукай 12 бягъсина “Лекидин” пагъливанри гъалибвал къачуна. Нетижайри рази авур ватанэгълийрин гъевес мадни хкаж хъана.

Малум хъайивал, исятда вич бегълеяр алачиз гъутаралди киклизвай бягъсера машгъл хъанвай лезги пагъливан Давуд Кельбиханова какахъай женгерай Эльмар Гъажиагъмедован регъбервилдик квай вахтунда кыле тухвай пуд бягъсинани гъалибвал къазанмишна. Гъа ихътин агалкунар адан регъбервилдик кваз боксдал машгъл хъайи Расим Гъажиалиевахъни хъана. “Лекида” чпин устадвал хкаж хейлинбуру чеб виклегъ спортсменар тирди гегъенш майданра агалкунар къазанмишуналди успатнава.

Эльмарахъ галаз авур ихтилатрай за къатгъивал, мумкинвилер гегъеншарун ва тренерар патал пулдин жигъетдай куьмекар герек жезва, амма къаюмвалдайбуру майдандиз экъечзава. Клубда алай вахтунда тренервилдин кваллах анжах вичи давамарзава. Гележегда Э.Гъажиагъмедоваз цийи залда мумкинвилер мадни гегъеншардай, лезгийрикай цийи тренерар желбдай фикрар авай. Къуй адан риклин мурад ар кылиз акъатрай!

Четинвилеризни килиг тавуна, вилик эцгийай макъсадар кылиз акъудунин алахъунар ийизвайвилей адан нетижаярни разивализ жедайбуру хъанва.

“Леки” клуб арадал атуникай, адан кваллахдикай, вилик акъвазнавай месэлайрикай хабар кьурла, Эльмара заз ихтилатна: “Чна, лезгийри, жуван ватанэгълияр спортдал желбунин мураддалди “Леки” твар алай клуб арадал гъана, и тварни заз дустарикай сада теклифна. Асул гысабдай клубда ММА-дай вердишарзава. Жегъилар гзаф къевезва, чехи пай лезгийр я, тажикарни, узбеккарни, урусарни ава. Исятда чун цийи зал кирида кунин къайгъуйрик ква. “Леки” клуб арадал гъана са йис алатайдалай кьулухъ

Квез чидани?

Къушарикай итижлу делилар

- Алай вахтунда инсанриз къушарин 10694 жуьре малум я.
- Бязи чешмейри тештикарзавайвал, киви лувар авачир къуш я.
- Къушарин бедендин чимивал инсандинадай 7-8 градусдин виниз я.
- Къушар гъекъ жедач.
- Къушарин кларабрилай гзаф цакулар залан я.
- Девекъуш, киви, казуар, додо ва пингвин - ибуру лув гуз алак тийизвай къушар я.
- Девекъушдилай еке къуш мад авач. Ам 2 метрдилани гзаф къакъан хуьн мумкин я.
- Кукупри маса къушарин мукара какаяр хада.
- Дуньяда зегъерлу къушарин жуьреяр 6 ава.
- Императорский пингвиндивай 9 гъафтада ем галачиз дурум гуз жеда.
- Девекъушдин кака ругун патал 1,5-2 сят вахт клан жеда.
- Виридалайни “акьуллу” къуш адетдин хуьруьн нуьк яз гысабзава: беден санлай 100 грамм заланвилей

ликай ибарат адан мефтледи 4,5 грамм заланвал тешкилзава.

- Тебиатда бязи къушар 45 йисуз кван яшамыш жезва.
- Виридалайни йигин къуш сапан я.
- Колибриди кьулу-кьулухъди лув гуда.
- Типлер гьуьлягърин мукариз фидай дуьшушарни жеда.
- Верчерилай чпин уьмуьр къутармишун патал кьейидан къасар ийиз алакьда.
- Девекъушдин мефтледилай вилер еке я.
- Девекъушар гзаф яшамыш жезвай къушар яз гысабзава. Абурун уьмуьр 50 йисакай ибарат хуьн мумкин я.
- Катран вилериз инсандинабурулай 8 сеферда хъсандиз аквада.
- Филиппинра лекъериз еке кьимет гузва, гъавилай абур кьейи кас 12 йисуз дустагъда ацукъарзава.
- Вагъши къушарин жуьреяр тахминан 270 ава.

Уьлкведа ва дуньяда

Китайди куьмекда

ООН-да Китайдин векил Ч.Сюйа малумарнавайвал, уьлкведи Афгъанистандиз 31 миллион доллардин гуманитарный куьмек ва ковиддиз акси вакцинадин 3 миллион доза ракурда. Идакай «ТАСС» чешмеди хабар гузва.

Сиясатчиди кьейд авурвал, куьмекдик сифте нубатда герек затлар, кылди къачуртла, недай-хъвадай суьрсатар, дарманар акатзава. “Мумкин тир такъатрикай менфят къачуналди, ислягъ гьалар арадал хун патал Китайди гележегдани Афгъанистандин халкъдиз куьмекар гуда”, - лагъана ада.

Гуьнгуьна гъат хъийида

21-сентябрдилаи Россияди Испаниядихъ, Иракдихъ, Кениядихъ ва Словакиядихъ галаз авиациядин алакъаяр гуьнгуьна хутада.

“Новости” РИА-ди хабар гузвайвал, кьейднавай йикъалай Псковдай, Магадандай, Мурманскдай ва Читадай Туьркиядизни Египетдиз лув гудай самолетарни кардик акат хъийида.

Хиве кьуна - гаф хвенач

Инсанрин ихтияррин рекъай ООН-дин верховный комиссар М. Бачелета Женевада кыле феи конференциядал малумарайвал, “Талибан” (Россияда къадагъа авунва) тешкилатди Афгъанистандин ватандашрин ихтиярар хуьнин жигъетдай ачухдаказ хиве кьур са карни кылиз акъуднач. Адан гафар «Лента.ру» чешмеди раижнава.

Комиссарди Афгъанвийрин уьлкве хаталу гьалда аваз гысабзава. Адан гафаралди, талибри жемиятдин хилера дишегълийриз къадагъаяр эцигнава, бязи районра 12 йисалай виниз яшда авай рушариз мектебиз фидай ихтияр гузвач. Бачелета международный тешкилатриз Афгъанистанда авай азаблу гьерекар акъвазаруниз ва талукъ тир серенжемар къабулуник кыл кутуниз звер гузва.

“Новости” РИА-дин делилралди, Афгъанистанда гьукум талибрин гуьзчивилик акайдалай кьулухъ СМИ-рин 150-далай гзаф такъатрин кваллахар акъвазна.

Афгъанистандин кылин образованидин министрдин везифаяр тамамарзавай А.Хакканиди малумарнавайвал, университетрин чирвилер гуьн махсус программарикай шариятдин къанунриз аксивалзавай затлар хкудда. Идакай “Tolo News” телеканалди хабар гана. Талибри Афгъанви студентривай къецепатан уьлквейрани келиз жедай образованидин программа кардик кутун хиве кьунва.

“Sputnik Афганистан” чешмеди хабар гузвайвал, Афгъанистандин премьер-министрдин сад лагъай заместитель Абдул-Гъани Бародара уьлкведин мулкар кьуншидаллай ва я маса гьукуматрал гьужумар тухудай майдандин еринда садрани ишлемишдач лагъана. Чиновникдин гафаралди, талибри къецепатан векилриз, векилханайриз, инвесторриз ва международный тешкилатриз хатасузвал заминламышзава.

Къарпуз тьурла...

Москвада яшамыш жезвай бадени адан хтул руш “Магнит” тьуквендай маса къачур къарпуз тьурдалай кьулухъ кьена. “Лента.ру” чешмеди делилралди, махсус ахтармишунар тухунин нетижада кьейибурун ивидик зегъерлу затлар квайди дуьздач акъатна.

Полициядин кьуллугъчийри шак физвай кас кьуна - ам дезинфекция ийизвай тешкилатдин кьуллугъчи я. Кьейдзавайвал, мусибатдин агъвалат жедалди кьве йикъан вилик тьуквендин кьен гъашаратар рекидай дарман квай яд хъичируналди дезинфекция авунвай.

Дустагъдал гьужумна

Нигериядин Ког штатда дустагъдал террористри гьужумникди анай 200-далай гзаф тахсиркарар катна. Идакай “CNN” чешмеди хабар гузва.

Гьужумай террористри къаравулрихъ галаз яракърай цай гуьн женг тешкилна, нетижада полициядин кьуллугъчини кьена, бязибурал хирер хъана. Малум хъайивал, дустагъда авай 294 касдикай 240-даз катдай мумкинвал хъана.

Чешмеди алава хъийизвайвал, и уьлкведа террористри гьужумзавай дуьшушар мукьвал-мукьвал жезва.

Ветлери кьиздирма чуклурзава

Индияда денге кьиздирмадикди цудралди инсанар кечмиш хъана. Эхиримжи йисара и жуьреда уьлкведа вирусдин кьизгинвал малум хъайиди туш. Идакай “Лента.ру” чешмеди хабар гузва.

Кьейдзавайвал, вирус чуклунин вилик пад кун патал гьукумдарри ветлери гзаф туьретмиш жезвай чкаяр тергунин гегъенш серенжемрик кыл кутунва. Эхиримжи вацра кьиздирмадикди Индияда 58 кас (гъа жергедай яз аяларни) кьена.

Китайдин вакцина

Украинадин “Лекхим” идара 2022-йисалай Харьков шегъерда “CoronaVac” вакцина арадал гъунив эгечдайвал я. “Лента.ру” чешмеди раижнавайвал, твар кунвай вакцина Китайдин “Sinovac Biotech” тешкилатди арадал гъанва.

Харьковдин мэрдин гафаралди, вакцина гъазурун патал шегъердин фирмади 25-30 миллион евро харжун фикридиз къачунва.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 20-сентябрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:05 «Королева спорта» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал нац. вещания «Турчидаг» (на лакском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.40 Т/с "Глаза в глаза". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
06.40 Д/ф "Реальная мистика". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение".
08.10 Х/ф "Разные судьбы".
10.20 Д/ф "Леди и бродяга". (12+).

ЗВЕЗДА

06.00 Д/с "Оружие Победы"
06.10 Д/с "Отечественное стрелковое оружие".

саласа, 21-сентябрь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал нац. вещания «Шолом» (на татском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.45 Т/с "Глаза в глаза". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
06.40 Д/ф "Реальная мистика". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение".
08.10 "Доктор И...". (16+).

ЗВЕЗДА

06.00 Д/с "Оружие Победы". (6+).
06.10 Д/с "Отечественное стрелковое оружие".

арбе, 22-сентябрь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Шолтавысы» (на ногайском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.45 Т/с "Глаза в глаза". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.25 "По делам несовершеннолетних". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение".
08.10 "Доктор И...". (16+).

ЗВЕЗДА

06.00 Д/с "Оружие Победы"
06.10 Д/с "Отечественное стрелковое оружие".

хемис, 23-сентябрь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.45 Т/с "Глаза в глаза". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.25 "По делам несовершеннолетних". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение".
08.10 "Доктор И...". (16+).

ЗВЕЗДА

06.00 Д/с "Оружие Победы"
06.10 Д/с "Отечественное стрелковое оружие".

Table with 8 columns: Channel (e.g., РГВК, РОССИЯ 1, НТВ), Time, and Program Name. Section: жумья, 24-сентябрь.

Table with 8 columns: Channel, Time, and Program Name. Section: киш, 25-сентябрь.

Table with 8 columns: Channel, Time, and Program Name. Section: гьяд, 26-сентябрь.

Table with 8 columns: Channel, Time, and Program Name. Section: КУЛЬТУРА 20-26-СЕНТЯБРДАЛДИ.

Программа гъзурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Пайгъамбарин варисар (шариатдин) алимар я
Кьуд мазгъабдин имамрикай
куьрелди

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъий алим

(Эвел - 26,28-34, 36-нумрайра)

Имам Агъмадан (ибн Гъанбал)
мазгъаб

Ам мусурман уьлквейра машгур тир фикъгидин мазгъабрикай са мазгъаб я ва ам имам Агъмадан тварцихъ янава (мазгъабдин бине кутурди гъам тирвилляй).

Ам гъакъикъи имам-регъбер ва халисан Шейх-уь-Ислам тир. Адан дуьз тварсан Абу Абдуллагъ Агъмад ибн Мугъаммад, ибн Гъанбал, ибн Гъилал, ибн Асад, ибн Идрис, ибн Абдуллагъ, ибн Гъаййан, ибн Абдуллагъ, ибн Анас, ибн Авф, ибн Къасит, ибн Мазин, ибн Шайбан, ибн Зугъл, ибн Саълаба, ибн Укаба, ибн Саъб, ибн Али, ибн Бакр-Ваил аз-Зугълий, аш-Шайбаний, аль-Марвазий, аль-Багъдадий я. Агъмад аллама имамрикай сад яз гъисабзава. (Чи макъалайра халифайрин, имамрин тварар кхъидайла, абурун гзаф къадар ата-бубайрин тварар кхъини себеб чакай гъар сада вичин ата-бубайрин тварарни рикел гъун, абур чирун, абурун рехъ давамарун, тарих чирун, абурун гъуьрмет авун патал я!).

Имам Агъмад гъижрадин 164-йисуз хана ва гъижрадин 241-йисуз кечмиш хъана.

Адан ата-бубани чи Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) ата-буба сад я: **Низар ибн Магъд ибн Аднан** (яни имам Агъмадаз чи Пайгъамбардихъ (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) галаз мукъавилин алакъаяр ава). Адан диде, къвачел залан тирла, вичин гъуьлукъ галаз Марв шегъердай эгъечина рекъе гъатна... Гележегдин машгур имам Багъдадда рабиуль-аввал вацра дидедиз хъана. Пуд йис тамам хъайила ам бубади-кай магърум хъана ва адаз дидеди къаюмвална. Ам адан члехи бубадин (Гъанбалан) къвачихъ яна - адан машгурвилляй.

Имам Агъмад илим къачунин мураддалди гзаф сеферра (ва чкайра) хъана: Басрада, Куфада, Шамда, Жазирада, Меккада, Мединада, Йеменда... И кардив ам 15 йиса авайла (имам Малик рагъметдиз фейи йисалай) гатлуна. Имам Агъмада вад сеферда гъаж авуна, абуркай пудра-яхдиз (къвачи-къвачи).

Ам юкъван буйдилай са тлимил къакъан кас тир. Чларариз хине язавай, чуруда чулав чларарни авай. Ада веки парчади-кай цванвай парталар алуқдай, чебни - лацу рангунин. Имам Агъмад вичин яшар 40 йисалай алатайла эвленмиш хъана.

Ам рагъметдиз фейила, адан ктабар санал къватайла, цикъвед деведин парцела артух пар хъанай.

Имам Агъмада, Абдурраззакъ твар алай алимдихъ галаз имамвиле акъвазна кап ийидайла, кплуна сегъви (гъалат) ахъайна. Кап къутягъ хъайидалай къулукъ Абдурраззакъа адавай гъалатдин патакъай хабар къурла, Агъмада вичи са шейни тлуьн тавуна пуд югъ тирдакай хабар ганай.

Имам Агъмада аш-Шафиидивай, Суфьян ибн Уйайнагъ, Вакигъ ибн аль-Жаррагъ, Ягъйа ибн Къататан, Абдурраззакъ ибн Гъаммам ас-Сангъаний ва масабурвай илим къачуна.

Ада гъадисар къватлуниз ва абур хъуниз еке фикир гана. Ам мугъаддирин имам (члехи аллама) ва факъгърин агъа гъафизрин (гъадисрин илимда вичиз (иснадарни галаз, яни гъадисар нелай нел агакънатла) 100 агъзур гъадис хуралай чизвай алимдиз гъафиз лугъузва) амир тир. Имам Агъмад гъакни гъахъдал дурумвал (къеввал) авурбурун регъбер хъана.

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Ада вичин "аль-Муснад" ктабда авай гъадисар 280 шейхдивай (муаллимдивай) къватла. Аль-гъафиз аз-Загъабиди лагъана: Имам Агъмада "аль-Муснад" ктабдик кутун патал гъадисар къватлай вичин шейхерин (муаллимрин) къадар 289 касдив агакъна.

Лагъана къанда, члехи имамри, алимри адан гзаф тариф авунва. Мисал яз, имам аш-Шафииди лагъана: "Зун Багъдаддай эгъечина. Ана зи чкадал хъайиди - вич вирдалайни кичледи (Аллагъдихъай), вирдалайни гзаф чирвилер авайди - Агъмад ибн Гъанбал я".

Къейд ийин хъи, имам Агъмад гзаф загъидвалзавай кас тир. Адан хва Салигъа лагъана: "Зи бубади гзаф вахтара фу ва сирке незвай".

Имам Агъмада гъакимрин (пачагърин) вилик ялтавал авун инкарзавай ва ада абурвай паяр, савкъатар гич къабулзава-чир. Ам фетваяр гуз вичин анжах яхцур йис хъайидалай къулукъ эгечина.

Имам Агъмадаз хъайи зурба
имтигъан (синая)

Имам Агъмадан девирда эмиррин (гъакимрин) буйругъдалди бязи инсанар философийдин ктабар таржума ийиз гатлуна. Абур себеб яз инсанрин арада бидятар (динда авачир цийивилер), чуру инанмишвилер чкъана. Идалай гъейри, диндин хилер (сектаяр, рекъер) арадал атана ва абур йигин камаралди инсанрин юкъва машгур хъана: рафидитар, муътазилитар ва масабур. Бязи мусурман гъакимри муътазилитар рекъиз къуват гана ва абур, Къуръан халкънавай шей я лугъуз, гъакъикъатдихъ галаз къан тийизвай, чуру фикирар раиж ийиз эгечина. И кардилай мусурманриз еке мусибат, бала, имтигъан хъана ва абур фитнедик акатна. Мусурманрин пачагъ хъайи аль-Маъмун инсанар а чуру фикирдал мажбур ийиз (абур и фикирдихъ галаз рази хъуниз звер гуз) гзаф алахъна. Имам Агъмада лагъайтла, и фикир ерли къабулнач, ам гъахъдал мягъкемдиз акъвазна. Аль-Маъмуна ам дустагъда тун, ана ягъиз гатун буйругъна. Адалай гугъуьнай атай пачагъдини - аль-Муътасимани - и кар давамарна. Гъа ик, имам Агъмад 28 вацра дустагъда хъана (къейд ийин хъи, дустагъда адал датлана къандалар алай: кап ийидайлани, ксанвайлани). Ахпа ам ахъа хъувуна.

Азад хъайи имам, вичин хирер сагъар хъувурдалай къулукъ элкъвена мискинда тарсар гуз эгеч хъувуна. Тахтуниз цийи пачагъ аль-Васикъ атайла, ада имам Агъмадаз вад йисан къене - та пачагъ вич рекъидалди, тарсар гун къадагъа авуна. Нубатдин пачагъ аль-Мутаваккилан (Аллагъди вичиз регъим авурай) девирда Аллагъ-Таалади гъахъ вичин чкадал, яни Суннадал чан хкана ва "жагъмийа" лугъудай чуру хел терг ийидайвал авуна.

Лагъана къанда, имам Агъмадавай гзаф алимри чирвилер къачуна: имамдин кве хци - Салигъа ва Абдуллагъа, адан имамдин гада Гъанбал ибн Исгъакъа, Абу Зургъади, имам Бухарийди, имам Муслима, имам Абу Давуда - "Сунна" ктабдин сагъибди, Абу-Ягъляди ва масабур.

Салигъ ибн Агъмад (гъижрадин 266-йисуз къена) имамдин члехи хва тир. Ада вичин дахдин - имамдин фикъги-илим хвена ва вичин уьмуьрда ам гугъуьнлай къвезвай несилрал агакъарунал машгур хъана.

Абдуллагъ ибн Агъмад (гъижрадин 290-йисуз къена) имамдин гъвечи хва тир. Ада вичин бубадилай гъадис-илим къачуна (ва ам масабурал агакъарна).

(КъатI ама)

Спорт

Еке умудар кутазва

АЗАДКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И мукъвара Белоруссиядин меркез Минск шегъерда 3 сеферда Олимпиададин чемпион А.Медведан призар патал азадказ къуршахар къунай киле фейи международный Гран-Придин 50 - турнирда дуьньядин 9 уьлкведин, гъа гъисабдай яз Россиядин, Гуржистандин, Къазахстандин, Узбекистандин спортсменри иштиракна. Россиядин хъянавай командадик квай чи машгур спортсмен Рамазан ФЕРЗАЛИ-ЕВА 65 кг-дал къведалди заланвал авай-бурун арада 1-чка къуна.

Турнирдин финалди азкъатдалди, Р.Ферзалиеваз Белоруссиядин векилар тир В.Койка (10:0) ва Н.Скрябин (9:5) кумукъна. Ярумчух финалда Гуржистандай тир Бека Ломтадзе, къвачиз тларвал хъанвайвилляй, духтуррин меслятдалди, бягъс давамарнач. Финалдин бягъсина чи ватандашдиз Ирандай тир Пейман Али Нематидихъ галаз къуватар ахтармишун къисмет хъана. Бягъс 8:8 гъисабдалди акъалтла, амма су-

дъяйри, гъасиррал къалурай устадвал ва бягъсерин ерилувал фикирда къуналди, Р.Ферзалиев гъалиб хъайиди малумарна.

Рикел хкин: чи ватандашдихъ спортдин рекъе агалкъунар идалай виликни хъана. Ик, Р.Ферзалиева Ярыгинан международный турнирда гъалибвал къазанмишна, адакай кве сеферда Россиядин чемпионатдин, Умаханован турнирдин гъалибчини хъана.

Чна умудзава, къведай вацра Норвегиядин Осло шегъерда къуршахар къунай киле фидай дуьньядин чемпионатда иштиракдайбурук Р.Ферзалиевни акатда.

* * *

ГРЕКРИНИ РИМЛУЙРИН ЖУЬРЕДА
КЪУРШАХАР КЪУН

Са тлимил йикъар идалай вилик Сербиядин Младеновац шегъерда грекринни римлуйрин жуьреда къуршахар къунай международный турнир акъалтла. Россиядин спортсменар патал и акъажурнихъ кетлен метлеб ава: адан нетижайрал асаслу яз, алай йисан октябрдин сифте килера Норвегиядин Осло шегъерда киле фидай дуьньядин чемпионатда иштиракдай команда тукълуьрда. Гъаниз килигна, кесерлу и акъажурна Россиядин члехиди тир команди иштиракна, спортсменри хъсан нетижаярни къазанмишна. Абурун арада чи ватандаш **Анвар АЛЛАГЪЯРОВНИ** авай. Ик, турнирда 60 кг-дал къведалди заланвал авай спортсменрин арада ам гимишдин медалдиз лайихлу хъана. Адаз дуьньядин чемпионатда вичин устадвал къалурдай мумкинвал ава. Гъик хъи, ги-

мишдин медалар къазанмишай спортсменарни Россиядин хъянавай командадик акатун мумкин я. Амма гъелелиг команда арадал гъанвач.

Рикел хкин: А.Аллагъаров 2000-йисуз Ахцега дидедиз хъана. Алай йисан майдиз ада Европадин чемпионвилн твар къазанмишна. Ам жегъилрин арада Россиядин ва дуьньядин чемпионвилн тварарин сагъибни я.

Мегъарамдхуьре - чемпионат

ФУТБОЛ

Чн мухбир

Мегъарамдхуьруьн райондин пресс-къулугъди хабар гузвайвал, алатай гъафреда райондин кыл Фарид Агъмедова муниципалитетдик акатзавай хуьрерин командайрин арада футболдай киле тухвай чемпионатда гъалиб хъайи ксарив шабагъар вахкана. Ци спортдин и серенжем Члехи Гъалибвилн - 76 йис ва ДАССР-дин 100 йис тамам хъуниз бахшнавай. Къугъунар июлдиз башламишна. Алатнавай тамам киле вацра (июль ва август) командайри чпин устадвал ва алакъунар къандайри чпин устадвал рикл алайбуруз яргъалди рикел аламуькдай декъикаяр багъишна. Чемпионатда 9 команди иштиракна.

Абуру вири санлай 46 къугъун киле тухвана.

Райондин къилин тапшуругъдалди и чемпионат тешкилайди райадминистрациядин физический культурадин ва спортдин отдел тир. Къизгъиндаказ киле фейи къугъунрин нетижада райондин командайрин арада чемпионвилн тварциз Ярагъ-Къазмайрин хуьруьн команда лайихлу хъана. 2 ва 3-чкаяр, талукъ тирвал, Къуйсунрин ва Кучун-Къазмайрин командайри къуна.

Гъалиб хъайибурув шабагъар вахкудай мярекатдал Ф.Агъмедова чемпионатда иштиракдай командайрихъ гележегда еке агалкъунар хъана къанивилн ва гележегдани азад вахт спортдал машгур хъуниз бахш авуни келимаяр лагъана. Гъалибчи командайри дипломар, медалар ва пулдин пишкешар вахкана.

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪБИЛИН РЕДАКТОР М. И. ИБРАГЪИМОВ (+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ 66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ 66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН Н. М. ИБРАГЪИМОВ 66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН Ж. М. САИДОВА 66-00-63

КУЛЬТУРАДИН Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ 66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН М. А. ЖАЛИЛОВ 66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН Р. С. РАМАЛДАНОВА 66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ 66-00-62

КАССА 66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР М. ЖАЛИЛОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава Газет алакьадин, информационный технологиядин ва массовый коммуникациядин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къулгудин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрація авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420 Макъалар редакцияди туькьур хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкьвена вахузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делирлин дуьзвили ва керчеквилдин патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200 Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00 Чап ийиз вахкана - 16.40

Газет "Издательство" "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6075

Илишандик квай материалар гъакьидихъ чапзавайбуру я.

12+ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД Отделение - НБ РД г.Махачкала БИК - 048209001 ИНН - 0561051314/КПП - 057101001 Р/Сч - 40601810100001000001 Л/Сч - 20036 Ш60090

Цийи ктаб

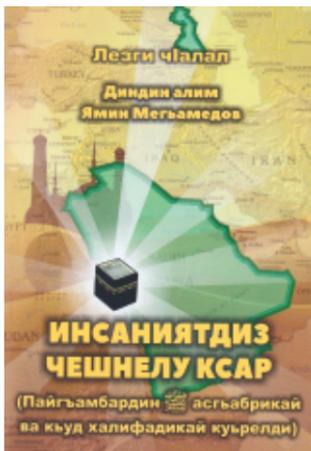
"Инсаниятдиз чешнелу ксар"

Агъмед МАГЪМУДОВ

Алатай гъафтеда Ахцегъ райондин Луткунрин хурьяй тир Амрагъан хва, диндин алим, Дагъустандин имам аш-Шафи-дин тварунихъ галай Исламдин, Медина шегъерда авай Исламдин международный университетар акъалтларнавай ва Къуръандин манайрин таржумаяр лезги члалаз элкьуьрна, къилдин ктаб яз чапдай акъуднавай Ямин гъажи МЕГЪАМЕДОВАН гъиликай нубатдин ктаб хкатна. Махачкъалада, "Мавел" чапханада, "Инсаниятдиз чешнелу ксар" твар алаз, 1000 экземпляр тираж аваз ктаб акъатна.

Ана къуд халифадикай - Абу-Бакр ас-Сиддикъакай (Аллагъ рази хьурай вичелай), Умар ибн Хаттабакай (Аллагъ рази хьурай вичелай), Усман ибн Афъанакъа (Аллагъ рази хьурай вичелай), Али ибн Аби-Талибакай (Аллагъ рази хьурай вичелай) гегъенш делилар ва Мугъаммад пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хьурай вичиз) асгъабрин келимай (Аллагъ рази хьурай чпелай) гъатнава.

Ктаб Махачкъалада кардик квай лезгийрин марифатдинни медениядин "Тербия" ма-

кандин къаюмвилек кваз чапнава.

Маса гузвай къимет 150 манат я. И ва Ямин Мегъамедован великдай акъатнавай диндин ктабар "Лезги газетдин" редакциядай маса къачуз жеда. Абурун арада "Пак Къуръан ва адан манайрин таржума лезги члалаз" (1000 манат), "Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва салават хьурай вичиз) уьмуьрдин рехъ" (500 манат), "Исламдин эдебар, ахлакъар ва дуьбаяр" (100 манат) ктабар ава.

Къейд ийин хьи, мискинриз, медресайриз, образованидин идарайриз винидихъ тварар къунвай ктабар гъавая гузва.

Уьмуьрдин къетленвилер

Гуьлжагъан МИСРИХАНОВА

Уьмуьрдихъ пара къетленвилер ава. Накъ зун жегъил руш, свас тир. Къе зун аялрин диде, хтулрин баде я. Уьмуьрдин юлдашдихъ галаз санал каш-мекъ ийиз яхцурни цуд йис жезва. Сагъ са асирдин са пай!

И йисара чна гзаф четинвилериз дурум гана. Шад, бахтлу легъезяр гъиссна. Пакадин йкъаз умуд кваз килигна. Жуван итимдила анжах разивална.

Нубатдин сеферда къваллиз фадлай чизвай дишегъли Салигъат атайла, завай лугъун хъана: "За гъамиша жуван агалкунар зи юлдашдин гъунарар яз гъисабна. Ам галачиз хъанайтла, завай тухдалди са тике фу нез жедачир, я заз исятда авай къеле хътин къвалер аквадачир, я зи далудихъ галай дагълар хътин рухъвар дуьньядиз къведачир, я рикл сефил хъанмазди, ша лагъана, гъидай дустарни жедайдитишир".

Салигъата захъ, плузаррик са жуьредин хъвер кваз, яб акалзавай. Зун кис хъайила, ам рахана. Наразидаказ. Заз тарс гудай тегъерда.

Я руш-ш, вун гъинай рахазва эхир? На ви лайихлувилер, ви гуьлуьз, къваллиз багъишай шабагъар, серф авур вахтар вучиз риклелай алудзава? Гуьлуьз ваз гайи гъар са зат на адав са шумуд сеферда артухни алаз вахкана. Ви зегъмет ада цлугур зегъметдила мегер гъевчи ди яни? Ада къва-

лахиз, на хърарик махар ахъай-завачир хьи.

- Ам гъакл я е-е, амма ада...

- Яб акала, - мадни гъевес акатна Салигъатак. - Са аммаярни авайди туш. Гъич са карни тавунайтлани, вуна адаз рухъвар багъишна, абур уьмуьрдин рекъел акъудна. Къе куьн хтулрин сагъибар я. Квалер лугъузвани вуна? Эцигай къвалерин къайи цлариз, мекъи хъуьтлуьз къваллиз чимивал гайиди вун тушни?! Гъар са няметдикай тямлу хурекар гъазуриз, хизандин суфрадал гъайиди вуьж я? Вун! Квалахдила галатна, гуьгуьлар сериндиз хтай арайра, мили хъвер багъишиз, рикл ачуьиз, итимдин гуьхъуьлар хъажначни, шадарначни на? Гъар экуьнахъ къвалахал физвай итимдив чуьхвена, уьтуь янавай парталар вугайди вуьж я? Вун. Дустар мугъмандиз атайла, шад межлисарни ачуь суфраяр шумудра къурмишна вуна? Агъзур сеферда. Гила жува фикир ая, мегер ви бахт, ви шадвал, ви къазанмишунар, ви хизандин агъваллувал анжах са итимдин алахъунрилай аслу хъанани? Ваь. Аник ви зегъметдин, ви къенивиллин, камалдин еке пайни ква.

Юлдашдин гафарилай гуьгуьниз зун фикирдик акатна. Дугъриданни, Салигъат гъахълу жезва. Итимдин, хизандин ва гъакл зи уьмуьрни лайихлуди хъун са касдила аслу тишир. Ислягъ, къени, гуьурметлу, дуьслу хизандин, дишегълидин бахтунин иеси хъуник къвалевай гъар садан пай квайдахъ инанмиш хъана зун. Къуй вирибурун къвалера гуьурмет, берекат хьурай!

Ч. Ш. Шихвердиев

Мукъвара чав вичин уьмуьрдин члехи пай акъалтзавай несилриз чирвилер гуниз бахш авур муаллим Чуру Шихвердиевич Шихвердиев рагъметдиз фе-на лагъай цлугур хабар агакъна.

Чуру Шихвердиевич 1931-йисан 31-декабрдиз Докъузпара райондин Миграгъ-Къазмайрин хурье лежбердин хизанда дидедиз хъана. Миграгърин юкъван мектебда 10-классда къелзавайла, 1950-йисуз, адаз Советрин Армиядин жергейриз эвер гана. Пуд йисуз къенепатан къушунра вичин буржи вафалувилелди тамарна. ДГУ-дин физикадинни математикадин факультет куьтягъна, 1959-йисуз Миграгърин мектебда къвалахал акъвазна. Чуру Шихвердиевича 1960-1970-йисара Къаракуьредин мектебдин директорвална. 1970-1975-йисара ада Къалажухрин мектебдин директорвиле ва физикадинни математикадин муаллимвиле къвалахна. Пешедай баркаллувилелди зегъмет цлугур вири чкайра адахъ гуьурмет ва нуфуз хъана.

Ам "Халкъдин просвещенидин отличник" (1967-йис), "СССР-

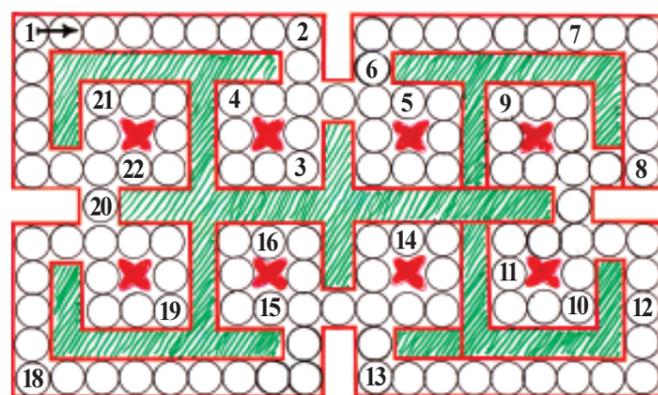
дин просвещенидин отличник" (1979-йис), "РФ-дин умуми образованидин лайихлу работник" (2010-йис) тварарин сагъиб тир. Зегъметдин ветеранди, 1975-йисалай инихъ хейлин вахтунда мектебдин профсоюздин комитетдин ва гъевчи классрин методикадин объединенидин руководител яз, жегъил муаллимриз лайихлу чешне къалурна, куьмекар гана.

Чна рагъметлудан хизандиз, мукъва-къилийриз башсагълуьгвал гузва.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллектив

Чайнворд

Туькьуьрайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

- 1. Газетриз ва журналриз хъызвай кас. 2. Виликдай цан цадай алат. 3. Це лагъай рушахъ акалдай туплал. 4. Шаирди вичин риклиз жезвай таъсирар къалурдай эсерар. 5. Къхьинар ийидай алат (урус гаф). 6. Мегъарамдхурьун районда са хурь. 7. Папан вах. 8. Малдин гардан ягъ тавун патал викинал эцигдай лит. 9. Чертежар цлугвадай алатрин комплект (урус гаф). 10. Нажах. 11. Девлетлувал. 12. Илимдин ва техникадин тежрибаяр тухун патал туькьурнавай чка (урус гаф). 13. Дишегълийрин безек. 14. Са низ ятла хъсан крар, амалар чирзавайди. 15. "Контора" гафунин синоним. 16. Клеви парчадикай туькьурнавай ужагъ. 17. Яргъируш. 18. Регъ хътин бубух алай, патахъ клуф квай къуш. 19. Гъилин тупларикай сад кланчлал туплуьх галкьурна ван акъатдайвал ахъаюн. 20. Гъарамзада. 21. Чара атлай, ийир-тийир квахъай. 22. Гзаф зарарлу, рикл тлардай кар.

"ЛГ"-дин 36-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

Сятинин акърабар физвай патахъ: 1. Якъут. 2. Юргъа. 3. Яшлу. 4. "Илчи". 5. Уьлен. 6. Экем.

Акси патахъ: 1. Ярма. 2. Ютур. 3. Яргъи. 4. Июль. 5. Уьлчи. 6. Эрекъ.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди халадин хва, писатель ва педагог Назир МИРЗОЕВ рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз ДГУ-дин доцент Эзедин Велиеваз башсагълуьгвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди РД-дин Хатасузувили Советдин Секретардин заместитель Сефербер Гъамидоваз играми буба ГЪАМИД рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз башсагълуьгвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди "Яблоко" партиядин Дагъустанда авай отделенидин регъбер, жемиятдин деятель Альберт Эседоваз играми буба АБДУРАГЪМАН рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз башсагълуьгвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди виликдай редакцияда фотокорреспондент яз къвалахай Гуьруьят Исаяевадиз играми диде ИМИНАТ рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз башсагълуьгвал гузва.